פרײַז 25 גראָשען XIV-טער יאָהרגאַנג „Należytość pocztowa uiszczona gotówką" „Radomer-Kielcer Leben" 4 (649) היינט 10 זייטען

Radom, dnia 22 Stycznia 1937 r.
ראַדאָם, פרייטאָג י. שבט תרצ"ז
טעלעפאָן פון רעדאַקציע 15 - 18

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

פאַראַווע פאַרבערײַ
און כעמישע פּראַלניע
A.
HEMPEL
פאַבריק און צענטראַלע אַלטע שטאָדט 7
פיליעס:
זשעראָמסקי 1
זשעראָמסקי 21
זשעראָמסקי 59
טראַוגוטטאַ 11
קעלנער צו וואַשען צו 15 גר.

דער צוגאַב = בודזשעט פאַר'ן יודישען שפּיטאַל — בעשטעטיגט.

אַפּעל צו דער יודישער בעפעלקערונג אין ראַדאָם.

ווי בעוויסט האָט די היינטיגע גמינע-פערוואַלטונג אָנגענומען א בעשלוס צומאַכען א צוגאַב=בודזשעט פאַר'ן יאָהר 1936 לטובת דעם רעמאָנט און אויפלעבונג פון יודישען שפּיטאַל. די סומע פון דערמאָנטען צוגאַב-בודזשעט האָט די גמינע אויסגעמאָסטן מינימום אויף 17,505 זלאָטעס, פינאַנדערלעגענדיג דאָס אויף די עטאַט-צאָהלער לויט דער פּראָפּאָרציע פון זייערע סקלאַדקעס.

דער צוגאַב-בודזשעט איז שוין צוריקגעקומען א בעשטעטיגטער פון דער וואָיעוואָדסטוואָ דעם $18/_1$ 1937 לויט'ן אָרט 3|68|36 M. W. P. S.

אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם ווענדעט זיך די גמ.-פערוואַלטונג מיט אַן אַפּעל צו די אַלע ה"ה, וואָס וועלן בעקומען דערמאָנונגען (אופּאָמניעניעס) איינצוצאָהלען די סקלאַדקע פאַר'ן שפּיטאַל, אז זיי זאָלן נישט צעגערן און וואַרטען ביז די לעצטע מינוט, אויסנוצענדיג דעם פאַרשריפטליכען טערמין פון 30 טעג.

דער צוועק פון דאָזיגען שפּיטאַל-שטייער דאַרף זיין פאַר יעדען ראַדאָמער יוד הייליג און טייער. עס דאַרף זיין פאַר יעדען א זכיה, אז ער האָט די מעגליכקייט צו צולייגען א האַנד צוריק אויפצושטעלען אזא אונגעהויער-וויכטיגען בנין, ווי דאָס איז א יודיש שפּיטאַל. ס'וואָלט דעריבער געווען א גרויסע אומרעכט און א פחיתת הכבוד, ווען מ'זאָל זיך ביי אזא גרויסען און וויכטיגען ענין מוזען בענוצען מיט עגזעקוציע-סאַנקציעס ביים איינמאַנען דעם דערמאָנטען שטייער, שוין נישט רעדענדיג, וואָס דער עטאַט-צאָלער וועט אליין גורם זיין דערמיט אז ער זאָל בעצאָהלען פּראָצענטער און עגזעקוציע-קאָסטען וואָס ער דאַרף געוויס אויסמיידען.

די אַרבייט ביים רעמאָנט אין שפּיטאַל געהט אין פולען טעמפּאָ. ס'ווערט אַריינגעלעגט א כח און מען שפּאָרט נישט קיין מיה און אָנשטרענגונג. מען וויל דאָס שפּיטאַל עפענען שוין אין דער קורצסטער צייט. עס איז אָבער א סך אָפּהענגיג אויך אין אייך, ראַדאָמער יודען, אז איהר זאָלט באַלד נאָכ'ן בעקומען די „אופּאָמניעניע" פון אייער שטייער פאַר'ן צוגאַב בודזשעט, באַלד איינצאָהלען, נישט וואַרטענדיג און נישט אָפּלעגענדיג אויף שפּעטער, אויף מאָרגען.

דער וואָס צאָהלט און גיעט פריהער, דער גיעט דאָפּעלט, חייל זיין געלד וואָס ער גיעט אין דער געהעריגער צייט, האָט א דאָפּעלטע חשיבות, און טאַקע וועגען דעם אַפּעלירען מיר צו אייך.

ציטווייליגע קהלה=פערוואַלטונג אין ראַדאָם.

ד"ר ל. ראָזענבלום
אַקושעריע און פרויען = קראַנקהייטען
נעמט • אָן פון 10 ביז 12 פ. מ. און פון 4 ביז 7 אָוונד
ראַדאָם, זשעראָמסקי 5. טעל. 30 = 16

טעאַטער
„ראָזמאַיטאָשטשי"

גרויסער
ארץ = ישראל = באַזאַר
אין ראַדאָם.

שבת דעם 23 יאַנואַר 8 אָוונד
ווייס = בלויער באַל
פערשידענע אַטראַקציעס.
דער אויסוואַהל פון א מיס פון באַזאַר אויפן יאָהר 1937

זונטאָג דעם 24 יאַנואַר 8 אָוו.
א דאַנסינג = ברידזש
פייערליכע שליסונג פון באַזאַר

ווילט איהר האָבען קלאָרע, זויבערע וועש, נײַע גאַרדעראָבעס, שניי-ווייסע פאָרהאַנגען,
גיעט נאָר צו וואַשען און פאַרבען אין דער בעקאַנטער
כעמישער פאַרבערײַ און פּראַלניע פון דער ערשטקלאַסיגער פירמע

A. HEMPEL

Centrala Stare Miasto 7 telefon 19 - 70
Filje
Zeromskiego 1
Zeromskiego 21
Zeromskiego 59
Traugutta 11

ווער ס'האָט זיך ניט איבערצייגט זאָל פּרובען און וועט זיין ענטציקט
פון דער שענער, עסטעטישער און פאַכמענישער אַרבייט.
ביליגע פרייזען! פּינקטליכע אויספיהרונג
סאָלידע בעהאַנדלונג קומט און איבערצייגט אייך
צענטראַלע: אַלטע שטאָדט 7 אָפיצ. טעל. 70 - 19
פיליעס: זשעראָמסקי 1, טראַוגוטטאַ 11
זשעראָמסקי 21, זשעראָמסקי 59.

דער יודישער סוחר אין קאַמף פאר זיין עקזיסטענץ.

די העצע, וועלכע ווערט לעצטענס אזוי שטאַרק געפיהרט געגען יודישען האַנדעל און האַנדווערק, מוז ציהען אויף זיך די אויפמערקזאַמקייט פון אונזערע האַנדעלס און האַנדווערקער-שיכטען, כדי צו פיהרען א געמיינזאמען און אינדיווידועלען אַבוועהר - קאַמף, מחמת די העצע האָט דאָך דעם ציעל אוועקצורויבען ביים כלל יודען דעם ביסען פון מויל און בוכשטעבליכען זין פון וואָרט.

די העצע לייט האַלטען כסדר אין איינ׳טענה׳ן מיט׳ן פוילישען עולם, אַז אויב אפילו ביים יוד קאָן מען קויפען ביליגער, גיט אָבער דער יוד ערגערע סחורה, נאָרט אָב אין וואָג און מעשווינדעלט דעם קריסטליכען קונה.

ביים מסחר זענען נישטאָ קיין סענטימענטען. מיר ווייסען, אַז טראָץ אלע אַגיטאַציעס האָט דער יודישער סוחר נאָך איינגאַנצען נישט פערלוירען זיין קריסטליכען קונה, דער יוד קויפט אויך אָפט ביים פוילישען קרעמער און בעשטעלט אויך ביים קריסטליכען בעל-מלאכה. יעדער געברויכער קויפט דאָס רוב זיינע ארטיקלען דאָרט, וואו ס׳ענטשפרעכט זיינע פאָדערונגען און עס איז ביליגער; דאָרט, וואו מען בעגעהט זיך מיט איהם העפליכער און מ׳בעמיהט זיך אויף אָנ׳ערליכען אופן צו בעפרידיגען זיינע וואונשען און אפילו קאַפּריזען. יעדער פערקויפער וועט אָבגעבען זיין סחורה דעם, וואָס צאָהלט טייערער און וועט איהם רעיעל בעהאַנדלען.

אָט די עלעמענטאַרע אמת׳ן דאַרף דער יודישער הענדלער און קרעמער גוט געדענקען: אין אזא עת צרה מוז יעדער סוחר און קרעמער זיין א פּאָליטיקער, וואָרום ער דאַרף זיך אָבגעבען א קלאָרען רעכנונג פון איטציגען מאָמענט. יעדען פעהלער, וואָס ער וועט בעגעהן, דאַרף ער גוט געדענקען, אַז מען יוצט עס פערשרייבען אויף דער קאָנטאָ פון גאַנצען יודישען האַנדעל. לא די, וואָס אזאָ קרעמער וועט פערלירען זיין קליענטור, וועט נאָך אויך צוליב איהם ליידען דער כלל, וואָרום די מינדעסטע נישט אָרענטליכע האַנדלונג ווערט גלייך פערעכענט אויפן חשבון פון גאַנצען יודישען פאָלק.

כען מוז סיי אין שטאָדט, סיי אין שטעדטעל, אָבזאָגען זיך פון די פערעלטערטע מעטאָדען פון האַנדעל. אין פּרט פון סאָלידקייט, אַסאָרטימענט פון סחורות, ריינקייט און אָרדנונג אין קראָם – מוז דער יודישער קרעמער און סוחר געהען פאָראויס. א נאַציאָנאַלער חוב ליגט איצט אויפ׳ן קרעמער זיך צו בעגניגנען מיט׳ן מינימאַלסטען ריווח. ער מוז זיך בעציהען צום קונה, און בעזונדערס צום פויער, צום ארבייטסמענש, חי צו אַנ׳איינגענעם; אריינגעהן אין דער פסיכיק פון דעם פויער און אַרבייטער, וואָס קומט צו איהם מיט א ביטער פערהאָרעוועטען גראָשען.

יעדער הענדלער, וואָס וועט זיך ער לויבען א נישט ההוליכע בעציהונג צום קונד, איז פשוט א נאַציאָנאַלער פאַרברעכער.

די לאָזונג פון צד שכנגד איז אונז גרונטליך צו פערניכטען און אויף אלע מאָל. אלע מיטלען אַלע בילבולים ווערט מען אין דער ריכטונג אָבווענדען, אָבער א בלבול קאָן מען אָבשטויסען; דאַגעגען דער מינדעסטער נעגאַטיווער פאַקט פון יודישען האַנדעל קאָן זיין דער בעסטער פערבינדעטער פון העצערס.

ס׳מוז פערשווינדען דער בטול צום „פראָסטען״ קונה. דער פרימיטיווער מענש וועט זיין צוגעבינדען צו דעם, וועלכער ווערט איהם מענשליך און ערענטליך בעהאַנדלען. קיין שום „נאַראָוויעץ״ וועט נישט קענען פערטרייבען דעם פויער פון יודישען סטראַגאַן און קראָם, ווען דער פויער ווערט פיהלען, אַז ער האָט אין יוד א׳אויפריכטיגען פריינד, וואָס וועט פערדינען פון איהם נור דעם גויסיגסטען מינימום.

מען מוז זיין פאָרזיכטיג מיט ווערטער. מען מוז אויסנוצען די גאַנצע ערפאהרונג פון טויזענדער יאָהרען, כדי זיך צוצופאַסען צו דער איצטיגער ביטערער, אפשר ערגסטער צייט, אין דער יודישער געשיכטע, כדי נישט צו פערלירען איינגאַנצען דעם עקאָנאָמישען באָדען פון אונטער די פיס.

יעדע סוחרישע אָרגאַניזאַציע, יעדער האַנדווערקער - פעראיין. קליינהענדלער-פעראיין, און ענליכע חירטשאַפטליכע אָרגאַניזאַציעס מוזען פיהרען אַנ׳אויפקלערונגס - ארבייט צווישען זייערע מיטגלידער אין דער ריכטונג.

יודישע סוחרים, קרעמער, הענדלער און האַנדווערקער דאַרפען געדענקען, אַז מען קאָן נאָך פיעל געווינען, אפילו צוריקגעווינען דעם אוועקגעגאַנגענעם קריסטליכען קונה, ווען מען וועט קאָנקורירען מיט סאָלידקייט, ערליכקייט און מיט׳ן בעגניגען זיך מיט׳ן מינימאַלסטען ריוח.

א

ש. שאפּירא
ארץ - ישראל

יודישע וועלדער.

ספּעציעל צום
„ראדאמער - קעלצער לעבען״

ראש-השנה פאר דעם מענשען, ראש-השנה פאר דעם בוים: האדם עץ השדה – דער מענש איז ווי א בוים אין פעלד... און דאָס פאָלק, וואָס האָט געשאַפען דאָס שפריכוואָרט, ווייס אז אלע זיינע ימים-טובים זענען פערבונדען מיט דער נאַטור און מיט באָדען – איז באָדענלאָז– איז דאָס נישט די איראָניע פון דער געשיכטע, איז דאָס נישט דער טראַגישער שיקזאַל?

דער בוים איז דער סימבאָל פון העלדען טהאַט, שטאַרקייט. אָט שטעהט ער מיט זיין הויכקייט, מיט זיינע הענד צום הימעל. ער בוקט זיך נישט, כאָטש נישט, ווייל זיין וואָרצעל איז אין דעם היימלאַנד – די ערד...

לאָמיר זיך ווייטער בעטייען, ווייטער שלאָגען וואָרצלען אין אונזער אלט נייע לאַנד. און זאָל דאָס זיין צום זכרון — אַז דער מענש איז ווי א בוים אין פעלד און די מוטער פון יעדער לעבעדיגען אָרגאַניזם – איז די ערד.

ט״ו בשבט איז געוואָרען דער יום-טוב וואָס פערבינדט דאָס פאָלק מיט זיין לאַנד. דער אלטער געבאָט: ונטעתם, איז ווידעראַמאָל אויפגעלעבט געוואָרן, מען פלאַנצט בוימער און די קינדער אליין מאַכען סימנים, בכדי דערנאָך מטפל זיין מיט די פלאַנצונגען. די לערערס דערצעהלען די קינדער וועגען די היסטאָרישע פלעצער, וועגען דעם נייעם ישוב. ביי די שאָטענס פון דער נאַכט מיט ברענענדיגע פאַקעלען מיט געזאַנג קעהרט מען זיך צוריק צו דער קאָלאָניע.

• • •

א טראָפען אין ים איז ארץ-ישראל אקעגען די גלות-לענדער. ס׳איז אמת, אז דאָרטאָן שאַפט זיך א נאָרמאַל פאָלקס-לעבען ס׳איז אמת. אז ס׳רוהט די שכינה אויף אלע אלע אונזערע שאַפונגען, אָבער אין גלות?

אויך דאָ האָט אונזער לאַנד און דער ציוניסטישער אידעאַל בעוויזען זיין צויבערקראַפט. נאָך פאר דער מלחמה האָט דער קרן-קימת געשאַפען א פאָנד צו פלאַנצען א גרויסען וואַלד אויפ׳ן נאָמען פון הערצלען. מען האָט געפלאַנצט אלעיען אויפ׳ן נאָמען פון פערזענליכקייטען, קהלות — און אַלץ צוזאַמען טראָגט דעם צויבער הערצל נאָמען... ביז יעצט האָט שוין דער קק״ל פערפלאַנצט 1,860,000 בוימער אויף א שטח פון 8.171 דונאַם.

ט״ו בשבט איז דער בעסטער טאָג, ווען די יודען פון גלות פיהלען זיך אייניג מיט די יודען פון ארץ-ישראל — דורך פלאַנצען בוימער. און ווייל דער גורל האָט געוואָלט, אַז זיי זאָלען נישט מקיים זיין: „ונטעתם״, טאָ געבען זיי מיטלען אויף צו פלאַנצען וועלדער אין ארץ-ישראל. און אַז אויפ׳ן נאָמען פון אונזער פיהרער וועלען מיר נישט אויפשטעלען קיין שטיינערנע מאָנומענטען – נאָר גרינע פרישע וועלדער און שאַפען שאָטען און אונזער היימלאַנד.

• • •

אין דערמאָהן זיך א פראַכטפול בילד: ט״ו בשבט אין דער קבוצה דגניה – ביי די ברעגעס פון כנרת און ירדן. מיר האָבען גערופען די שול פון טבריה אין גדיל התחתון פלאַנצען בוימער ביים ירדן אויפן נאָמען פון יוסף בוסל — וואָס איז דערטרונקען געוואָרען אין כנרת.

די קינדער פון טבריה האָבען פערלאָזט די שטאָט מיט די ענגע געסלעך און געשפאַנט אויף דעם כביש צווישען די הרי נפתלי און צווישען דעם שעהנעם בלויען ים כנרת... א שענע פאַנאָראַמע איז דאָס געווען די 3000 קינדער אויף דעם פאָן פון דער הערליכע נאַטור... זייערע שעהנע פאָלקס-לידער האָבען אָבגעקלונגען צווישען די הרי-נפתלי — אין אָפּקלאַנג פון די הרי גולן פון יענער זייט כנרת. אָט איז מען צוגעקומען צום פּלאַץ. ביי אויפגעגראָבענע גריבלעך האָבען קינדערלעך מיט א הייליגען געלעכטער גענומען פלאַנצען בוימלעך. ס׳האָבען געציטערט די בוימעלעך אין די הענד פון די קינדערלעך. יעדעס בוימעלע האָט געציטערט פאר זיין לעבען, פאר זיין איינוואָרצלען זיך.

כ׳האָב זיך פערטראַכט און זיך פאָרגעשטעלט א בילד: ס׳וועלען וואַקסען די בוימער און ס׳וועלען וואַקסען די קינדער, ס׳וועט וואַקסען דער וואַלד און ס׳וועט וואַקסען דאָס פאָלק...

און ס׳וועלען זיך שפּינען לעגענדען וועגען די יודען פון די גלות-לענדער, וואָס נישט האָבענדיג קיין מעגליכקייט וועלבסט צו פלאַנצען -- האָבען זיי געשפענדעט מיטלען אויף צו פלאַנצען וועלדער און זיך איבערגעטראַגען פון דער גרויער גלות - ווירקליכקייט צו די פעלדער פון גליל און צו די בערג פון יהודה.

• • •

54 טויזענד בוימלעך, יונגע נאַטור-לעבענס, געפלעגטע דורך די חלוצישע הענד, האָט אויסגעוואָרצעלט און פערניכטעט די מערדערישע האַנד פון די אראַבישע טעראָריסטען. ס׳וועט זיי נית העלפען — אונזערע שונאים פון מדבר — די טרעגער פון חורבן. אונזער לאַנד וועט זיך בויען, אונזערע וועלדער וועלען בליהען.

400 טויזענד נייע בוימער וועט דער קרן קימת פערפלאַנצען היינטיגען פרילינג אויפן אָרט פון די אויסגעוואָרצעלטע בוימעלעך און די ברכה פון יודישען וואַלד וועט זיך פערשפרייטען איבער׳ן גאַנצען לאַנד, איבער אלע איהרע איינוואוינער, צום גליק פון אונזער אויסגעמאַטערטען פאָלק.

פון דער ציוניסטישע ארגאניזאציע איז ראדאם
(קאָמוניקאַט)

דערמיט זענען מיר מודיע אלע מיטגלידער פון דער ציונ. אָרגאַניזאַציע, אַז די חברים-געשפרעכען, וועלכע זענען פאָרגעקומען יעדען פרייטאָג צו-נאַכט זענען געוואָרען איבערגעריסען ביז נאָכן קקל-באַזאַר, און נאָך דעם וועלען זיי ווידער בעגייס ווערען. און שוין די אַנדערע וואָך דער 5 טער פרייטאָג-צו נאַכט׳ס דעם 27 ד. מ. 7 אָז. אָוו. אין איינענעם לאָקאַל (ושער. 25) וועט פאָרקומען א רעפעראט פון אונזער בן-עיר מיטגליד פון צענטראַל קאָמיטעט אדוו. ח׳ אברהם סאָלבע.

דער לעזער-זאהל איז טעטיג יעדען טאָג פון 10 — 6 אָוו. און איז פערזעהן מיט די גאַנצע העברעאישע, פוילישע און יורישע פרעסע.

הויכע בעאַמטע פון בילדונגס-מיניסטעריום איז ראדאם

די טעג האבען אין ראדאם געווײלט 3 הויכע בעאמטע פון בילדונגס מיניסטעריום און קראקאווער שול-קוראַטאריום.

די 3 הויכע בעאמטע פון בילדונג׳ס-מיניסטעריום זענען קיין ראדאם געקומען און דעם ענין פון עפענען אין ראדאם א טעכנישען-ליצעאום ווי אויך א בוי-ליצעאום. די 3 אויבענדערמאַנשע געסט האָבען אָבגעהאַלטען קאָנפערענצען מיט פערשידענע פאָרשטעהער פון פאַך - שולען אין ראדאם.

אר.

אונזער נייער מוט און שטאלץ

יודען ווילען נישט געהן צוריק אין געטא.

פון ש. ניגער.

פון אויבנאויף דוכט זיך, אז קיין געשיכטע חזרט זיך נישט איבער אזוי אפט ווי די יודישע.

ערשט דא נישט לאנג האבען מיר איבערגעקעהרט א ניי בלאט און אנגעהויבען א ניי קאפיטעל אין דייטשלאנד — דאס גרויסע קאפיטעל „עמאנסיפאציע" — און אט איז אלץ ווי געוועזען און נאך ערגער. דייטשע יודען זענען ווידער אין געטא, אין א רעכטלאזען געטא. די געשיכטע חזר'ט זיך איבער.

אט זענען יודען געלאפען פון א לאנד וואו עס האט זיי געפייניגט די „יודישע פראגע"; זיי האבען זיך בעזעצט אין א נייער מדינה און געפינען דארט אנ'ענטפער, און פלוצלינג — די „פראגע" אין ווידער דא: אט שניידט זי דורך די הייסע לופט פון בראזיליע, אט שווימט זי ארויס פון די היסטארישע טיפענישן אויפן אויבערפלאך פון פאראגוואי; אט ווייזט זי זיך אין אנ'אנדער ישוב. די יודישע היסטאריע חזרט זיך איבער.

עס איז פארגעקומען א סאציאלע רעוואלוציע אין רוסלאנד, נישטא מעהר דארט קיין פראגע פון יודישע רעכט — קריכט ארויס די אמאליגע געפאהר פון אסימילאציע... מען דארף ווידער אמאל זוכען א טעריטאריעלען צענטר... די אלטע געשיכטע.

און דאס זענען מיר אנדערש, ווי מיר זענען געווען אמאל. מיר פיהלען שטארקער ווי אמאל, אז מיר זענען נישט אליין. אונזער פראגע איז איצט שוין א פראגע פאר אנדערע אויך, און אז מיר זוכען אנ'ענטפער אויף איהר האבען מיר זיך אויף יועמסן אנצושפארען. עס איז אומעטום כמעט דא אנ'אח לצרה, און עס זענען דא אויך ברידער אין קאמף. נישט מיר אליין ליידען פון נאציזם און אויך אין אונזער ראנגלען זיך מיט די רשעים זענען מיר נישט אליין. אין ראטען פערבאנד האבען מיר שותפים אפילו אין אונזער זוכען מיטלן געגען סימילאציע.

די וועלט ארום אונז האט זיך שטארק געענדערט. און אויך אונזער אייגענע וועלט פערמאגט איצט עפעס, וואס איז אמאל נישט געווען.

די עפאכע פון עמאנסיפאציע אין מערב, אונזער רעוואלוציאנערער קאמף אין מזרח-אייראפע האט איבערגעלאזען טיפע שפורען אין אונזער נשמה.

מיר האבען עס לעצטענס געזעהן אין צוויי קליינע ווינקלען פון אונזער גרויסן גלות, אין צוויי אלטע יודישע ישובים, וועלכע געפינען זיך אין צוויי בעזונדערע וועלט-טיילען — איינע אין מזרח-אייראפע דער אנדערער אין צפון אמעריקע — וויל מען יודען פערשפארען מיט גוואלד אין א געטא, און זיי לאזען זיך נישט. זיי שטעלען זיך אנטקעגען. זיי ראנגלען זיך מיט אמת'ן מסירת נפש.

מ'וויל מאכען א געטא פאר יודען אין די אוניווערזיטעטען. די „נאראדאווע דעמאקראטען" טוהען אונז צו להכעיס. מיר ווילען אריינברענגען אלגעמיינע וויסענשאפט אין געטא. ווילען זיי איינפיהרען א געטא אינם טעמפל פון דער וויסענשאפט, יודישע סטודענטען זאלען זיצען אויף בעזונדערע בענק, אין א בעזונדער ווינקעל. געהט דא נישט אין דעם, וואס די יודישע יוגענד וויל זיין דווקא נאהענט צו די איידעלע זיהן אין טעכטער פון פוילישע פריצים: זי איז מוחל די נאהענטקייט. זי האט שוין ניט איינמאהל פערזוכט דעם טעם פון „קומען אין בעריהרונג" מיט אט די אקאדעמישע כוליגאנעס, זי האט גענוג געכאפט פון זייערע קלעפ און בזיונות. כאטש אדער ווייל זי האט זיך זיי אנטקעגענגעשטעלט; אבער זי וויל נישט און טאר נישט צוגעבען, אז זי האט נישט די זעלבע רעכט, וואס אלע אנדערע און זי לאזט זיך נישט פערשפארען אין אנ'אוניווערזיטעט'ס געטא, זי קעמפט פאר איהר מענשליכער און נאציאנאלען כבוד און זי איז נישט אליין אין איר קאמף.

און אט איז עפעס עהנליכעס פארגעקומען אין טריפאלי, דער איטאליענישער קאלאניע אין אפריקע. אויך דארט וויל מען אויפשטעלען צוריק די אלטע געטא-וואנד. מען האט בעפוילען די יודען צו פערלאזען די הויפט גאסען פון דער שטאט און איבער-צוטראגען זייערע געשעפטען אין דעם יודישען קווארטאל, אויב זיי ווילען היטען שבת... אין פוילען וויל מען די יודען פערשטיפען אין א ווינקעל, ווען זיי ווילען זיין געבילדעטע מענשען. אין דער איטאליענישער קאלאניע וויל מען זיי פערשפארען אין געטא, אויב זיי ווילען זיין פרומע יודען. איז דאס קיין נייעס נישט. א נייעס איז וואס יודען לאזען זיך נישט. אויב נישט אלע, איז א סך פון זיי. זיי האבען עובר געווען אויפן געבאט — און נישט געהאנדעלט אום שבת. זיי האבען זיך נישט אונטערגעגעבען. מעהר ווי צוויי הונדערט שומרי שבת זענען ארעסטירט געווארען. צוויי פון די פיהרער זענען עפענטליך בעשטראפט געווארען אויפן שענדליכסטען אופן: מען האט זיי געשמיסען. זיי האבען זיך נישט אונטערגעגעבען. זיי האבען נישט געוואלט און נישט געקאנט אראבשלינגען די בזירה. זיי זענען שוין אפילו אין אזא העק ווי טריפאלי, שטאלצע יודען, אפילו די מאכט פון א דיקטאטאר האט זיי נישט געקאנט אפשרעקען...

דאס איז נישט קיין איינפאכע איבער-חזרונג פון דער געשיכטע. דער שונא ישראל איז טאקע דער זעלביגער וואס אמאהל, אבער נישט דער יוד. דער יוד איז אנ'אנדערער.

אין מיטעלאלטער זענען מיר אין געטא געגאנגען פרייוויליג. די צוואנג'ס-געטא איז א שפעטערדיגע זאך. תחילת האבען יודען אליין זיך איזאלירט. יודען און גויים זענען געווען צוויי אבגעזונדערטע וועלטען. און פאר יודען איז אפט בעסער געווען צו זיין אבגעזונדערט. מען איז געווען בעסער געשיצט געגען אנפאלען הינטער דער געטא-וואנד. די געטא איז געווען א יודישע פעסטונג. עס זענען געווען פאלען, ווען יודען האבען אויסגענומען א תנאי מיט די הערשער, אז זיי זאלען אויסבויען א וואנד ארום דער יודען-גאס און האלטן פערשלאסען די טויערען... דאס איז אמאל געווען. איצט איז אנדערש, שטארק אנדערש. יודען ווילען מעהר נישט קיין געטא — נישט קיין פרייוויליגע און אודאי נישט קיין ארויפגעצוואונגענע. יודען ווילען פריי זיין. און דער ווילען צו פרייהייט איז א קוואל פון פרייהייט.

דאס איז א טרייסט.

יודען גיבען מעהר נישט אויף זייערע פאזיציעס ערגיץ נישט, סיידען (ווי דער פאל אין דייטשלאנד) אנדערע גיבען זיי אויך אויף.

מיר זענען מעהר נישט אזוי עלענד אין דער וועלט און מיר האבען מעהר נישט די פסיכאלאגיע פון „א שעפעלע צווישען וועלף". ווען מיר פערלירען אונזערע רעכט, פערלירען מיר ווי איינע איינעם מיט אנדערע און איינאיינעם מיט אנדערע פיהרען מיר אונזער קאמף פאר רעכט.

מיר פערלירען נישט אין ערך מצהר — דאס איז אמת. ס'איז אויך אמת, אז מיר ברענגען נישט אין ערך שווערערע און בלוטיגערע קרבנות אויפן מזבח פון קאמף. מיר זענען פארט נישט מעהר עלענד און אליין. איז דאס די אורזאך, וואס אהן א ווידערשטאנד — און ווער רעדט נאך פרייוויליג — לאזען מיר זיך נישט פערשטארען הינטער די ווענד פון תפיסה, הינטער געטא-ווענט. מיר שטעלען זיך אנטקעגען.

נאר מען שלאָגט זיך...

(שטיפעריי)

פון ב. קאוונער

היינט איז א וועלט פון שלאגען זיך.

אט האב איך אין די נוטע, גוטע צייטען חתונה געהאט מיט א פיין מיידעל און געהאט מיט איהר צוויי קינדער. דערנאך, אז מיין ווייבעל איז קראנק געווארן און זי האט מעהר נישט געוואלט האבען קיין קינדער, האב איך געבעטען מיין דינסט, א בלאנדע, א געזונדע, אז זי זאל מיר טון די טובה און האבען א פאר קינדער פאר מיין פרוי.

האט זי פון אנהויב נישט געוואלט הערען פון מיין פארשלאג. איהר טענה איז געווען: אז זי דארף וואשען און רוימען און ריין האלטען דאס הויז, מיך בעדינען, אבער קינדער האבען פאר מיר דארף זי נישט; ס'איז נישט אין איהר אפמאך.

האב איך מיט דער דינסט אויך געהאט צוויי קינדער (נישט ווילענדיג האט זי געהאט א צווילינג).

איך האב איר דערנאך געמוזט געבען נאך א הונדערטער פאר'ן צווייטען קינד.

ווען די דינסט איז אוועק פון מיר האט זי מיר איבערגעלאזען דעם צווילינג.

האב איך שוין געהאט פיר קינדער אין הויז: מיינע צוויי און דעם צווילינג פון דער דינסט.

דערנאך איז מיין פרוי אוועק פון דער וועלט און איך בין געבליבען אנ'אלמן, נישט פאר אייך געדאכט.

אנ'אלמן מיט פיר קינדער.

האט דאס אזוי אפגעהאלטען, ביז איך האב זיך איין מאהל אריבערגעכאפט אין א מענאזשעריע אנקוקען חיות.

האב איך דארט צווישען די חיות, דערזעהן א פיין ווייבעל פון א יאהר 35, זעהר א שיינע, א ברונעטע, זי האט געפיהרט צוויי יונגלעך פאר די הענט.

האב איך שוין פון איהר נישט ארונטערגענומען די אויגען; זי איז מיר באלד געפעלען געווארען.

האב איך גענומען פערפיהרען מיט איהר א שמועס, אהין, אהער, ביז איך האב אויסגעפינען, אז זי איז אנ'אלמנה און די צוויי יונגלעך זענען איהרע.

דערצעהל איך איהר, אז איך בין אנ'אלמן, אז איך מאך א פיינעם לעבן.

האבען מיר אזוי לאנג גערעדט און געשמועסט און געפלוידערט ביז ס'איז נעבליבען, אז מיר זאלען חתונה האבען.

איך האב איהר געזאגט דעם אמת: איך האב צוויי קינדער פון מיין פערשטארבענער פרוי און צוויי קינדער א צווילינג, וואס די דינסט האט געהאט פון מיר...

איז איר געפעלען געווארען דאס וואס איך זאג איהר דעם אמת.

„איך בין צופרידען" — האט זי געזאגט — „מיר זאלען זיך ביידע פעראייניגען, אבער... איהר זאלט בעהאנדלען מיינע צוויי קינדער נישט ווי א שטיף-טאטע נאר ווי אנ'אמתע טאטע. און איך וועל בעהאנדלען אייערע פיער קינדער ווי אנ'אמתע מוטער".

און מיר האבען חתונה געהאט און מיר האבען געלעבט זעהר גליקליך.

קורץ: עס זענען אריבער זעקס יאהר און איך האב מיט איהר געהאט צוויי קינדער: דאס ערשטע קינד האט זי געהאט 10 חדשים נאך דער חתונה און דאס צווייטע קינד האט זי געהאט אין א יאהר שפעטער.

האבען מיר שוין געהאט הייסט עס דרייערליי קינדער: מיינע קינדער, אירע קינדער און אונזערע קינדער.

די קינדער פון דער דינסט רעכען איך אויך פאר מיינע.

און דעמאלט האט זיך אנגעהויבען אין מיין הויז דער אמת'ער גיהנום: די קינדער האבען נישט געקאנט אויסקומען צווישען זיך.

איין מאל קום איך אהיים, טרעף איך מיין ווייבעל זעהר אויפגערעגט, ברייז און צוטראגען.

„וואס האט פאסירט?" — פרעג איך ביי איהר און איך גיב איהר א קוש — „וואס ביזטו אזוי צודרעהט?"

דערציילט זי מיר, אז צוליב די קינדער וויל קיין דינסט נישט זיין אין הויז; יעדער וואך מוז זי האבען אנ'אנדער דינסט! און וועמענס שולד איז דאס? די קינדערס! נאר זיי שלאגען זיך. נאר זיי רייסען זיך פאר דער האר! היינט, זאגט זי, האט דא אויסגעבראכען א רעגולערע מלחמה: דיינע קינדער און מיינע האבען געשלאגן אונזערע קינדער; האבען אונזערע קינדער גענומען וויינען; האבען דיינע קינדער און מיינע קינדער

(שלוס זייט 4)

אימפאזאנטע פייערונג פון א״י = באזאר אין ראדאם.

די באזארען פון קרן-קימת לישראל אין ראדאם, געהען פון יאהר צו יאהר אלץ מעהר פאראויס. א שטארקערען רעקארד האט דער באזאר געשלאגען דאס היינטיגע יאהר, שוין מיט דעם אליין, וואס ער האט זיך איבערגעטראגען אין גרעסטען זאהל פון שטאדט — אין טעאטער „ראזמאיטאשצי”. דאס איז געווען א גרויסער פערמעסט, וואס בעווייזט אויף דער אימפולסיווער און שוואונגפולער איניציאטיוו פון די היגע ציוניסטישע גרופירונגען, וואס האבען געוואלט דורך אזא אויסגעברייטערטע אונטערנעהמונג ערציעלען א נאציאנאלע מאניפעסטאציע.

און עס האט זיך זיי אין א גרויסע מאס איינגעגעבען.

א שענער גרויסער זאל, וואו עס שפירט זיך נישט קיין ענגשאפט. בעקוועם און אנגענעהם דארט צו פערברענגען א פאר שעה. א היימיש-יודישע סביבה. א רמז כאטש, פון דער פרייקייט, פון דער נישט קרעמפירטקייט אין א״י. אויף א פאר טעג אויף א קליינע פאר טעג איז דער „ראזמאיטאשצי” פערוואנדעלט געווארען אין א קליין יודיש אינזעלע אין א צוברויזטן צעבושטשוועטען ים... אבער פארבונדען מיט אונצעהליגע גייסטיגע פעדים מיט יענעם יודישען לאנד, וואו עס געהט-אויף א פרישע זון פון א נאציאנאלען מארגען.

* * *

אימפאזאנט און פייערליך איז פארגעקומען די ערעפנונג פון היי-יעהריגען ארץ ישראל-באזאר שבת דעם 16|1. דער זאהל פון טעאטער „ראזמאיטאשטשי” איז געווען פרעכטיג דעקארירט מיט גירלאנדען, גרינס און נאציאנאלע קאלירען, פון די זייטען פאפירענע לאמפיאנען; דאס זעלבע דער זאל פון בופעט און דער איינגאנג. שוין 8 א זייגער האבען מענשען געשטראמט און צוביסלעך פארפילט דעם זאל. צווישען די געסט נעפינט זיך דער וויצע פרעזידענט פון דער שטאט ה׳ ראדאמסקי, ווי אויך פיל פארשטעהער פון דער ווארשאווער און אויך ראדאמער פרעסע.

ארום 9 אווענט עפענט זיך די קורטינע. ביים פרעזידיום טיש זיצען פארשטעהער פון אלע ארטיגע ציוניסטישע גרופירונגען און געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס, פארשטעהער פון די יוגענד-ארגאניזאציעס מיט זייערע פעהנער, אויבענאן דער עהרנווירדיגער גאסט, שליח פון דער קרן-קימת לישראל - צענטראלע צו דער ערעפנונג פון באזאר אדוו. הארטגלאס.

די פארזיצערין פון באזאר דאקטאראווע לעווין עפענט די פערזאמלונג, באגריסט די געסט און פרעסע-פארשטעהער און ערטיילט דאס ווארט דעם ה׳ הארטגלאס וועלכער האלט א שעה׳דיגען רעפעראט, ערקלערענדיק פאר די פערזאמעלטע דעם ציל פון די קרן-קימת-לישראל - באזארען און פאפולאריזירט דעם פאנד פאר אויסלייזען באדן פאר די נויטען פון די יודישע קאלאניזאציע אין ארץ ישראל. ער דערציילט וועגן די פרישע דערגרייכונגען פון ישוב נאך די 6 חדשימדיגע געשעהענישען, פון וועלכע דער ישוב איז ארויס געשטארקט און דעצידירט ווייטער צו באנען דעם וועג פאר א גרויסע און צילבעוואוסטע עמיגראציע פון די פאראומערטע יודישע מאסען אין די גלות-לענדער.

נאכ׳ן רעפעראט ווערען פארגעלייענט די בריפליכע באגריסונגען פון א רייה צענטראלע אינסטיטוציעס, ווי אויך פראמינענטע פערזאנען, וועלכע האבען נישט באוויזען צו קומען צו דער ערעפנונג.

מיט׳ן כבוד איבערצושניידען דעם באנד וואס סימבאליזירט די פאקטישע ערעפנונג פון באזאר, האבען זיך געטיילט די פרויען: ראטענבערג בלימה און צעמאך.

די געסט האבען גלייכצייטיג באזוכט און באטראכט די אויפגעשטעלטע קיאסקען, דעקאראציעס און דיאגראמען, וועלכע אילוסטרירען דעם וואוקס פון די באדען - קניות פון קק״ל, און וועלכע גיבען א בילד פון אלע פראבלעמען פון וואקסענדען יודישען ישוב. הויפטזעכליך זענען פרעכטיג געמאכט דורך ה׳ גאלדבערג חיים די קיאסקען פון „תוצרת הארץ”. פון קק״ל און קויש פון גליק. די באזוכער האבען באוואונדערט די אפפערוויליקייט פון די פארשידענע ראדאמער און אנדערע פירמעס, וועלכע האבען געשענקט פארשידענע ווערטפולע געשאנקען פאר׳ן באזאר. הויפטזעכליך איז וויכענסווערט צו באצייכענען די אפפערוויליגקייט פון דער פירמע ראטענבערג וועלכע האט געשטעלט צו דער דיספאזיציע פון באזאר הערליכע און טייערע פאיאנס - געשאנקען.

* * *

מאנטאג ביינאכט האט נעגעבען דער ברית-הקנאים א שענע פארשטעלונג אויף יודיש. ס׳האט זיך באזונדערס אויסגעצייכענט מיט טאנצען און רעציטירען לידעלעך דאס 11-יעהריגע מיידעלע אניטא ראוענצווייג.

* * *

עס איז אלץ ארום און ארום גוט. פונדעסטוועגען בעטען זיך טייל זאכען מ׳זאל וועגען זיי אויפמערקזאם מאכען. ס׳דארף זיך קיינער נישט בעליידיגען. קריטישע בעמערקונגען זענען נישט קיין פערברעכן. פערקעהרט, זיי זענען א פאזיטיווע ערשיינונג צוליב צוויי טעמים: איינמאל ווייזט דאס, אז אויב מ׳רעדט, אויב מען קריטיקירט איז משמע, אז ס׳איז עפעס וואס אבגעטוהן געווארען און וועגען וואס ס׳איז דא און ס׳לוינט צו רעדען. צווייטענס איז קריטיק נוצליך ווייל עס לערענט דאס פעהלערהאפטע אויסצובעסערן, אדער ווייניגסטענס מעהר נישט צו איבער׳חזר׳ן.

מיר זענען נעמליך אויסען מיט אונזערע קריטישע בעמערקונגען צו בעריהרען פאלגענדע ענינים:

אויב אדוו. הארטגלאס האט געהאלטן זיין פארטראג בלויז אין פויליש, האבען מיר נישט אויף איהם קיין פעראיבעל. ער קען נישט קיין יודיש (אזוי זאגט מען, הגם עס וואלט שוין געווען די העכסטע צייט ער זאל יא קענען) דאס זעלבע קען מען ממליץ זיין דער דאקטאראווא לעווין. אויך זי קען זיך בעסער אויסדרוקען אין פוילישען. און אפשר האט זי מיט׳ן ערעפנונגס-ווארט געוואלט געבען צו פערשטעהן די נישט-יודישע געסט. מיר זענען מוכן ומזומן דאס אלעס צופערשטעהן. דאך צו דעם אלעם האט מען אויך געברויכט הערען א העבראאיש און יודיש ווארט. זענען דאך געווען צווישען די אנוועזענדע ציוניסטישע עסקנים אזעלכע, וואס נעהען-אן אלס גאנץ גוטע רעדנער. היינט פארוואס האט מען זיי נישט געהערט? פארוואס האט טאקע דער פראגראם נישט פאראויסגעזעהן א העבראאישען און יודישען רעדנער, כאטש צו איינעם פון זיי? מיר זענען נישט געגען פויליש אבער פארוואס זאלען די צוויי לשונות: העבראאיש און יודיש אזוי דעגראדירט ווערען, אז מ׳זאל זיך דערמיט שעמען און איבער דער גאנצער צייט פון פייערליכען אקט פון דער דערעפנונג זאל מען נישט הערען קיין איין טאהן, קיין איין קלאנג פון אט די צוויי שפראכען, אויף וועלכע עס רעדען מיליאנען יודן? אפילו צווישען עולם גופא האבען זיך נעפונען, קען מען זאגען, העכער 90 פראצענט, וואס האבען זיך געווינשען צו הערען א יודיש ווארט.

יעצט איז נאך געבליבען אפען דער ענין יודישער ארקעסטער. די ראדאמער יודישע פראפעסיאנעלע מוזיקער האבען גרויס תרעומות, פארוואס מ׳האט זיי אויסגעמיטען דאס היינטיגע יאהר, נישט האבענדיג די זכיה צוצושפילן אין טעאטער „ראזמאיטאשטשי”. ס׳קאן זיין, אז ס׳זענען געווען פערשידענע סבות צוליב וועלכע ס׳איז אזוי געשעהן. יעדענפאלס האט בעדארפט געפונען ווערען אנ׳אויסוועג, אז אויך די יודישע מוזיקער זאלן אנגאזשירט ווערען. מיר האבען טאקע געהערט, אז פאראיאהרען אויפן א״י. באזאר האט א יודישער מוזיקער שלעכט געהאנדעלט, איבערלאזענדיג איינעם פון די וויכטיגסטע קאנצערט-אווענדן כמעט אויף הפקר; מיר האבען אויך געהערט אז דער באזאר-קאמיטעט האט געוואלט אויך היינט אנגאזשירען 6 — 7 יודישע מוזיקער אויף 4 דאנסינגען פאר הונדערט זלאטעס. אלץ איז אמת און דאך איז אלץ נישט אין בעסטען ארדנונג. קודם כל קענען צוליב די שולד פון איין מוזיקער נישט ליידען אלא אנדערע. „אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף? און ווידער יואס שייך די קאמפענסאציע פון די 4 דאנסינגען פאר הונדערט זל. אויב שוין יא אזוי ווייט, האט מען געברויכט געהן נאך א טריט ווייטער, איינארדענדיג אויף 4 נעכט די 4 דאנסינגען אין גרויסען טעאטער-זאהל אזוי ווי ס׳האבען פערלאנגט די ציחילע פראפעסיאנעלע יודישע מוזיקער, וועלכע האבען נישט געוואלט פערציכטען אויף זייער פרעסטיזש צו שפילען אויף די 4 דאנסינגען אין איינעם פון די זייטיגע צימערען פון דעם טעאטער.

יעצט נאך עפעס—פון טעכנישער נאטור.

די ערשטע נאכט איז געווען קאלט אין טעאטער, טראץ דעם, וואס ס׳זענען דא גענוג רעהרען אויף צענטראל בעהייצונג; האט מען זיך דאך געוואלט דערווארימען—איז ווידער שווער געווען צו בעקומען א הייס גלעזעל טייה. דער טייה-בופעט האט געכאפט א פערקיהלונג צוליב דער גרויסער פראסט. איז געבליבען איינע פון די צוויי ברירות: בראנפען אדער טאנצען; כאפען א שנעפסעל, אדער א טאנגא מיט א פאקסטראט כדי צו דערהיצען זיך.

אויף די לעצטע צוויי זאכען: איבערפלוס פון קעלט און מאנגעל פון טייה. איז זיך גראד וואס ווייניגער צו ווינדערען. דער באזאר-קאמיטעט האט נישט געקענט מיט איינמאהל בעהערשען דעם גאנצען אפאראט, וואס איז היינט געווארען אוועקגעשטעלט אין גאר ברייטען פארנעהם. ער האט געהאט ארבייט איבער׳ן קאפ און ס׳איז פשוט נישט מעגליך געווען אלץ מיט איינמאהל ארומצונעמען, אז ס׳זאל באלד אין ערשטען מאמענט קלאפען ווי א זייגער. פארדאס איז באלד אויף צומארגענס די אלע דעפעקטען בעזייטיקט געווארען. די בעהייצונג׳ס-רעהרען האבן זיך שוין דערווארימט און טייה הייסע, איז שוין געווען לרוב. אויפ׳ן זאל איז שוין כסדר ווארים און מען קריגט ביים בופעט פון אלעם גוטען פאר נישט טייער. בכלל איז די גאנצע ארדנונג א מוסטערהאפטע.

מיר האלטען נישט יוצא געווען נישט צו דערמאנען לשבח די ליגע פאר׳ן ארבייטענדען ישראל און דעם הצובר, פאר זייער שטעהן און היטען די שאטניע די ערשטע נאכט ביז 5 פארטאג, ווערענדיג פשוט געפרוירן. זיי האבען געהיטען די מלבושים פון די געסט אין שאטניע-צימער, וואו ס׳איז געווען פיעל קעלטער ווי אין גרויסען טעאטער-זאהל צי אין בופעט-צימער.

עס קומט זיי א דאנק פאר דיסציפלין און אחריות.

געלאכט; האט עס מיך פערדראסען האב איך דערלאנגט קלעפ דיינע קינדער! האבען שוין דיינע און מיינע קינדער גענומען וויינען; האבן אונזערע קינדער געזעהן ווי מיינע קינדער און דיינע קינדער וויינען, האבען זיי גענומען לאכען; האבען... הקיצור: עס האט אויסגעבראכען א פרישע מלחמה און דיינע קינדער און מיינע קינדער האבן ווידער געשלאגען אונזערע קינדער! אט אזוי ווי דו הערסט אין יעדען טאג: מען קען משוגע ווערען, קען מען! טא וועלכע דינסט וויל דאס זיין אין אזא הויז?

אויסגעהערט מיין ווייבעל, האב איך איהר געטרייכט: „נעהם זיך נישט אזוי שטארק צום הארצען, וואס די קינדער שטיפען: פאראהאן, זאג איך, גרעסערע צרות אויף דער וועלט; גאנצע פעלקער שלאגען זיך! מענשען פאלען ווי זאנגען אין פעלד, בלוט גיסט זיך טייכען-ווייז, און טאמער איז נישט קיין אכטע מלחמה שלאגט מען יודען; גיסט זיך יודיש בלוט...

מיין ווייבעל האט זיך פערטראכט און איך האב דערזעהן א כמאלקען אין איהרע שעהנע שווארצע אויגען.

איך האב זי געפרעסט צו זיך און זי הייס געקושט; איך האב געוואלט אויסקושען דעם טרויער פון איהרע אויגען...

אבער דא האט זיך די מלחמה ביי מיר אין הויז ווידער צופלאקערט: און ווידער האבען מיינע קינדער און אירע קינדער געשלאגען אונזערע קינדער...

אזוי ווי איך האב אייך געזאגט פון אנהויב: היינט איז א וועלט פון שלאגען זיך.

נאר מען שלאגט זיך!...

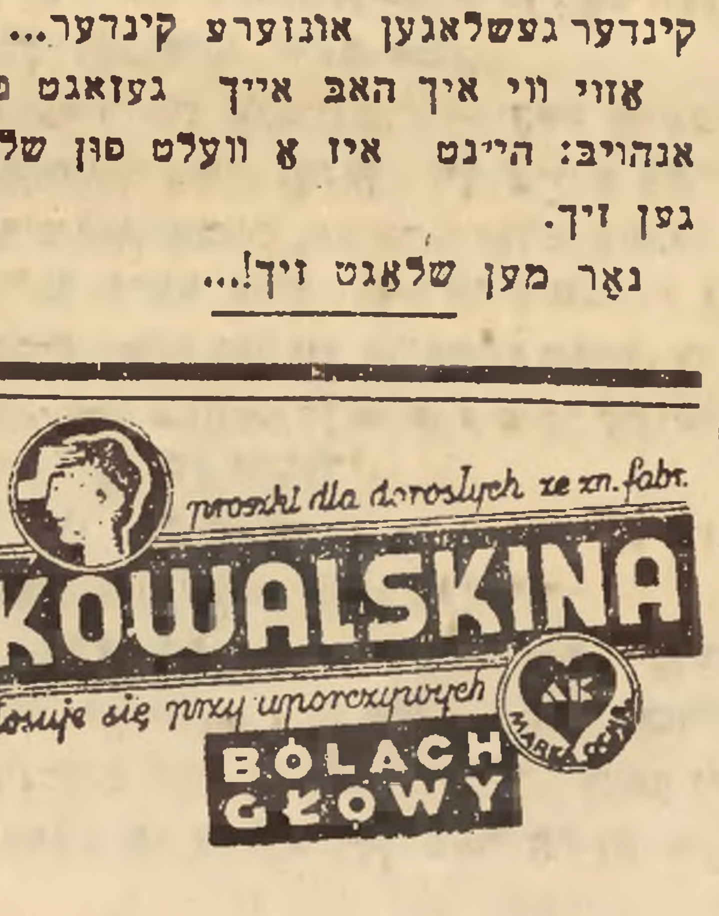

ראדאמער יודען פון א מאהל.

טיפען, געשטאלטען און בילדער.

פון מאיר הערץ.

דער רעוואלוציאנער גרשון שמאטשקע רייסט ארויס פון סטראזשניק'ס האנד דאס חסידישע יונגעלע, וואס קלעבט פראקלאמאציעס אויף די שוהל-וואנד.

80.

בייב אנהויב פון דער רוסישער רע-וואלוציע פון 5-טען יאהר האט זיך בע-וויזען אויף דער יודישער ארבייטער גאס דער „בונד", וואס איז שפעטער אויסגעוואקסען צו א גרויסען כח. א סך יודען, וואס זענען געווען מיטגלידער פון דער פ. פ. ס. זענען דערנאך אי-בערגעגאנגען צום בונד. ביים גרויסען בונד איז דערנאך ענטשטאנען א קליי-נער בונד פון יוגענדליכע יודישע אר-בייטער און ביידע האבען געבילדעט א יודישע סעקציע ביי די פ.פ. ס. דער קליינער בונד איז געווען אין ראדאם שטארק טעטיג. ער האט געפיהרט א ברייטע רעוואלוציאנערע פראפאגאנדע אין אלע שיכטען, אפילו צווישען די בירגערליכע עלעמענטען, ביידע אזוי דער גרויסער און אזוי דער קליינער בונד האבען געפיהרט אנ'ערפאלגרייכע אגיטאציע און ס'איז זיי געלונגען אריינ-צוציהען פיעל בעל-בתישע קינדער, יונ-געלעך און מיידלעך פון פערשידענע היי-מען, ארימע און רייכע.

אנ'אינטערעסאנטער פאקט איז, וואס אפילו אין די חדרים האט אריינגעדרונ-גען די רעוואלוציע. די קינדער פון די שולען און רעליגעזע חדרים האבען גע-טראגען פולע קעשענעס מיט פראקלא-מאציעס און סאציאליסטישע ליטעראטור. זיי האבען דאס אלץ געליינט אין געהיים און זענען אנגעצינדען געווארען מיט א קאמפס-ענטוזיאזם. בשעת עס זענען פראקלאמירט געווארען דורך די פ. פ. ס. און בונד פראטעסט-שטרייקען געגען צאריזם, האט אויך נישט איינמאהל גע-טראפען, וואס יונגע תלמידים פון רא-דאמער חדרים האבען אויפגעפאדערט זייערע מלמדים צו פערמאכען די חומשים מיט די גמרות און נישט לערנען יענעם טאג, אלס אויסדרוק פון סאלידאריטעט צום שטרייק. ווען די מלמדים האבען נישט געוואלט נאכגעבען, איינ'טענה'דיג מיט זייערע יונגע תלמידים, אז ס'איז א גרויסע סכנה צוטשעפען מיט'ן צאר, און אז דינא דמלכותא דינא — האבען די תלמידים נישט געפאלגט, געלאזט זיצען זייערע רבי'ס און ארויס אין גאס

איינמאהל איז געווען א גרויסער שטרייק אין ראדאם, וואס האט ארומגע-נומען אלע פאבריקן און ווארשטאטען, און ווען די סאציאליסטען האבען אויך אויפ-געפאדערט אלע סוחרים און געוועלב-ניקעס צו פערמאכען די געשעפטען, האבען די קינדער אין די חדרים און שולען זיך שטארק צעבונטעוועט, פא-דערענדיג פון זייערע לעהרערס און רביים מ'זאל זיי בעפרייען, ווייל זיי ווילען ארויס אין גאס און צוזאמען מיט'ן קליינעם בונד קעמפען אויף די באריקאדען געגען צאר. א סך מלמדים האבען זיך אקעגענגעשטעלט און אב-געשלאסען די חדרים און אליין געשטא-

נען ביי דער טהיר, נישט ארויסלאזענדיג קיינעם. מ'האט יענעם טאג מורא גע-האט, אז דער שטרייק זאל זיך נים פער-ענדיגען אין א בלוטיגער שליאכט צווי-שען די קאזאקען מיט די סאציאליסטען. דערפאר האבען די לעהרערס מיט די מלמדים געשטעלט אזא ווידערשטאנד און אפילו נישט ארויסגעלאזט די יונגע תלמידים אין בית-הכסא, וואוהין זיי האבען זיך געוואלט ארויסבעקומען מיט אנ'אויסרייד. דאך האבען זיך אין א טייל חדרים די יונגלעך ארויסגעריסען אויפגעשריבען מיט סופרישער כתב א גאנצע אויפרוף, וואו ס'איז געווען אויסגעמאהלט א חזיר, איבער וועלכען ס'רייט ניקאליי, דער רוסישער צאר. אין אויפרוף איז געווען א ווענדונג צו אלע חדר-יונגלעך זיי זאלען אויך שטרייקען און נישט לערנען א גאנצען טאג. עס איז אויך געווען א ווארנונג צו די מלמדים, וועלכע זענען רעאקציאנערען

און פחדנים, אז מ'וועט זיך אין זיי נוקם זיין, וואס זיי האבען אבגעשלאסען די חדרים און האלטען דארט געפאנגען זייערע שילער, וועלכע בענקען נאך דער פריי און ווילען זיך אויך בעטיי-ליגען אין דער רעוואלוציע.

דער אויפרוף מיט דער קאריקאטור האט אויפגעקלעבט אויף די קאלומנעס פון שוהל, א קליין חסידיש יונגעלע מיט לאנגע פאה'לעך. ווען ער האט זיך אזוי געפארעט און נעקלעטערט אויפ'ן שוהל-טויער, איז גראר פערביי-געגאנגען א רוסישער סטראזשניק, וועל-כער האט די גע'כתיבה'טע פראקלאמאציע אראבגעריסען און אנגעכאפט דאס יונ-געלע ביי די אוירען, וועלענדיג איהם אוועקפיהרען און „אוטשאסטעק" אריין. אין שוהל-געסעל איז געווארען א גרוי-סער טומעל. באלד זענען אויסגעוואקסען די יודישע רעוואלוציאנערען מיט א באַ-יובקע פון פ. פ. ס. צווישען וועלכע

ס'האבען זיך געפינען גוטעטשנאראווסקי און דער דאמאלסדיגער ראדאמער יודי-שער רעוואלוציאנער גרשון שמאטשקע (אזוי האט מען איהם גערופען) די מחנה רעוואלוציאנערען האבען ארומגערינגעלט דעם סטראזשניק און דראהענדיג מיט רעוואלווערען, ארויסגעריסען פון זיינע הענד דאס יודישע יונגעלע. זיי האבען אויך געפאדערט פון רוסישען סטראזשניק ער זאל צוריק נעבען דעם אויפרוף און אין זיינע אויגען, האט דאס יונגעלע צוניפגעלעגט די צעריסענע פראקלא-מאציעס, און עס ווידער אויפגעקלעבט אויף דעם שוהל-טויער.

דער סטראזשניק האט געמאכט פיס. אויך די רעוואלוציאנערען זענען באלד פערשווינדען, ווייל זיי האבען געהאוסט אַז באלד וועלען אנלויפען קאזאקען, וועלכע זענען טאקע אין א פאר מינוט געקומען צו רייטען און מיט די פיקעס אראבגעריסען דעם אויפרוף פון חדר-יונגעל פון שוהל-פארקען.

א בריעף אין רעדאקציע.

צו דער רעדאקציע
„ראדאמער - קעלצער לעבען"!

איך בעט צו זיין אזוי העפליך און אבגעבען פלאץ אין אייער וו. צייטונג פאר מיינע פאלגענדע שורות:

אין ראדאם דערשיינט זייט איניגע וואכען א וואכענבלאט אין דער פוילי-שער שפראך, א מין שמענדריק צייטונג. אין פערלויף פון אט דער קורצער צייט איז זי שוין ארויס פון די האלאבלעס און שמירט אויף לינקס (אויף רעכטס נישט) וועגען זאכען און פאקטען וואס מ'קען עס נישט פארבייגיין, נישט זא-גענדיג עפעס וועגען דעם.

און ווי זאגט עס א יודיש שפריכווארט „אין א טראפען וואסער שפיגעלט זיך אב די גאנצע וועלט". און איך זעה אין איינע באריכטען וועגען די זיצונגען פון ניי-געוועהלטען קהלה - ראט דאס פנים פון דער צייטונג און פון די „שראבער".

און אט וויל איך זיך טאקע אבשטע-לען אויף איניגע פון די „פאעטישע" באריכטען און נאך אזעלכע אנדערע איינדריקעכצען, ווי אויך דאס וואס די שראבער שרייבען וועגען די בונדישע פרנסים. איך וויל זיי בקיצור זאגען אט וואס:

קודם כל ווען מען גייט שרייבען אין

קריטיקירען וועמען פון די פאליטישע פארטיי, איז דער חוב זיך צו אינפארמי-רען פון א מאסגעבענדער פערזאן, פון דער געגנערישער פארטיי וועגען די פלענער פון זייער האנדלונג, וועגען די סיבות א. ז. וו. און נישט נעמען אויפן גרונד פון פלאטקעס אויסגעזויגענע פון פינגער און זיך צעשרייבען וועגען מענ-שען וואס שטייען בראש פון געזעל-שאפטליכער ארבייט לענגער ווי ס'איז דאס לעבען פון אזא מ'שטיינסגעזאגטען „שראבער".

און נאך א זאך. איידער מען גטהם לערנען יענעם אויסגעהאלטענקייט און פרינציפען קוקט מען זיך ארום — ווי מ'זעהט אליין אויס מיט'ן אייגענעם געמויזעכץ, ווי דאס איז דער בלאק מיט צוגעשטיקעוועטען 9 טן פרנס פון די האנדווערקער.

און אויב ס'געהט טאקע וועגען אונ-זער שטאלצער סאציאליסטישער פראק-ציע, וועלכע האט געקענט מיט איהרע 6 שטימען קויפען זיך אמטען און האט דאס נישט געטוהן, האלטענדיג זיך ביים פרינציפ „קיין איין טריט מיט'ן קלאסען-שונא", איז עס טאקי ווי אונזער פארשטעהער האט אויף דער לעצטער

זיצונג פון קהלה-ראט דערקלערט: מיר קויפען נישט און פערקויפען נישט. מיר געהען אליין אהן קיין שום פער-בינדעטע, נאר דער סאציאליסטישער בלאק מיט זיינע 6 שטימען. און אויב עס וועט וועמען לוינען און טויגען צו שטי-מען פאר אונז — ביטע זעהר: אפילו ווען די קהלה וועט דערפאר פאלען (אויף א פאל פון אויסהעהלען א לינקען פרעזעס).

ווייל מיר האבען נישט קיין מורא פאר קיין נייע וואהלען, כאטש די „שראבער" און „פאליטיק - מאכער" פון יענע צייטונג ברעכען זיך אזוי דעם קאפ פאר די 1300 שטימען, וועלכע האַ-בען דערוואַרט א ווירדיגער האנדלונג מצד דער סאציאליסטישער פראקציע.

דאס פאנאַוויע לאזט איבער פאר אונז ווייל דער דערפאלג פון אונזער וואהל-קאמפאניע איז נישט געווען קיין צופע-לינער, נאר א רעזולטאט פון אזא אר-יענטאציע, וואס ענדערט זיך נישט פון היינט אויף מארגען.

און וואס שייך די שטינק-באמבע, אז מיר האבען געענדערט אונזערע שטע-לונגען און האנדלען פארזיכטיג נאר דערפאר, ווייל מ'האט אונז פון אויבען אנגעוויזען (אינטערווענץ ביי פאט'ן). —

—דערקלערען מיר אייך, אז דאס איז אויפסניי א קאטשקע, און איידעל גע-רעדט, קאנפידענציאנעלע ידיעות, וועלכע מיר וואַרפען אין אייער בוזים אריין. מיט אונז האט עס קיין שייכות נישט. מיר האבען געהאנדעלט אין וועלן האנד-לען ווי מיר וועלען איינזעהן פאר ריכ-טיג, נישט ווארטענדיג אויף די עצות טובות פון אייער שמענדריקעוואטער צייטונג.

ל. סערש.

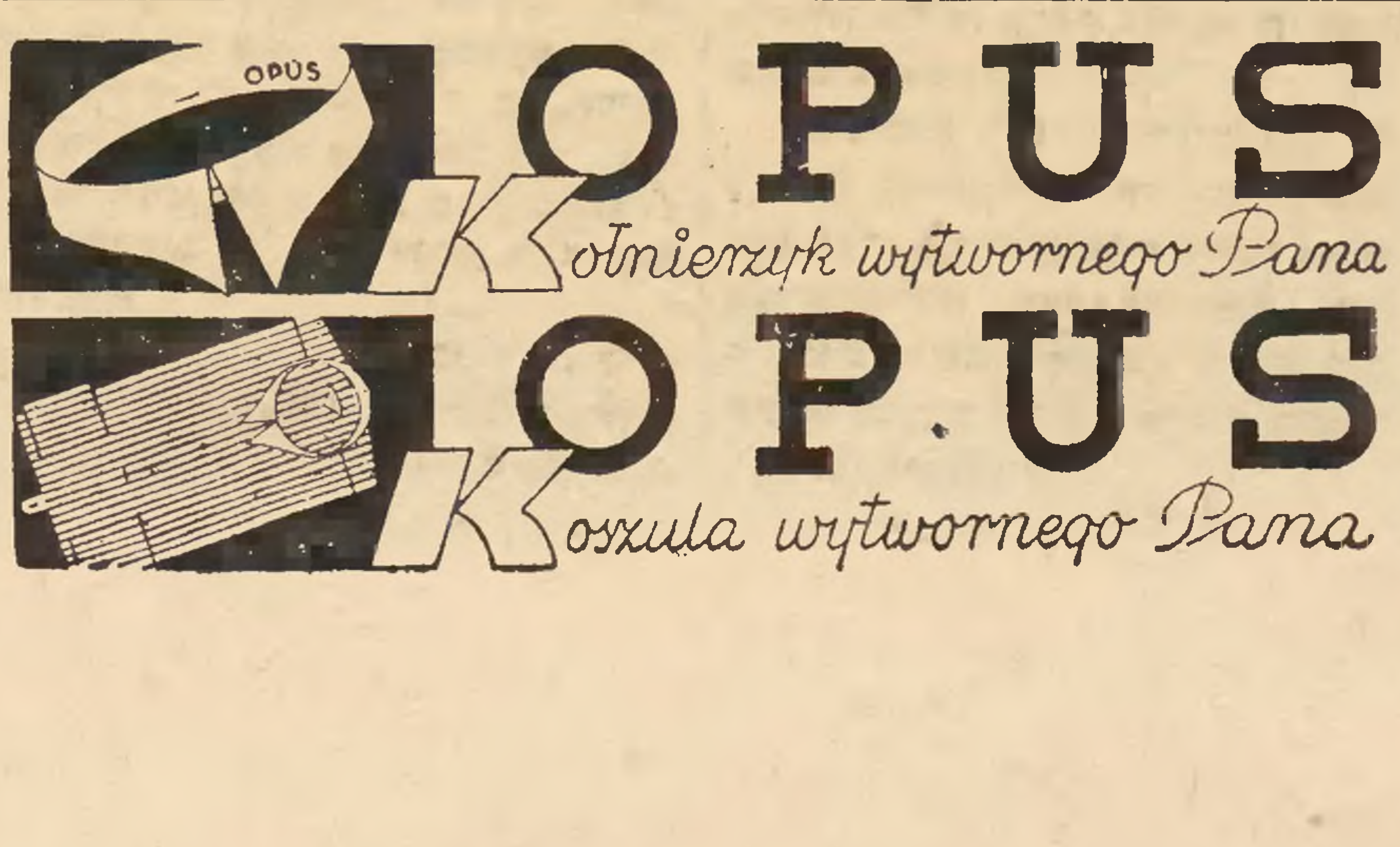

זונטאג ווערט געוועהלט א פרעזעס מיט א וויצע=פרעזעס פון דער קהלה=פערוואלטונג.

די שטרייט - פראגע וועגן דער 13-טער שטימע — ווערסיעס וועגן דער מעגליכקייט פון א צחייטען גורל אויף די קאנדידאטען פון צוויי פראקציעס.

אויף איבערמארגען זונטאג איז בע-שטימט געווארען די קאנסטיטואירונג'ס זיצונג פון דער קהלה-פערוואלטונג מיט'ן צוועק אויסצווועהלען א פרעזעס און א וויצע-פרעזעס פון דער פערוואלטונג.

אויף די דאזיגע צוויי אמטען קומען אין בעטראכט די קאנדידאטען פון צוויי פראקציעס, נעמליך, פון דעם מזרחיסטיש-ציוניסטישען בלאק און פון דער סאציא-ליסטישער פראקציע, בונד און פועלי-ציון. די שאנסען פון ביידע צדדים זענען אגב נישט קיין גלייכע. דער צוזאמענשטעל פון דער פערוואלטונג צעהלט 13 פערזאהן מיט'ן רב טייטעלבוים איינשליסליך. און היות דער לעצטער וועט שטימען מיט'ן בירגערליכען ציוניסטישען בלאק, איז דעריבער א וואהרשיינליכע זאך, אז די מזרחיסטען מיט די ציוניסטען וועלען דורכפאריסירען אויפ'ן גרונד פון א מער-הייט (זיבען אויף זעקס) זייערע צוויי קאנדידאטען.

ווי עס איז דערפון צוזעהן, וועט די 13-טע שטימע, ד"ה די שטימע פון הרב טייטעלבוים, זיין דאס צינגעל פון דער וואג-שאל ביים דעצידירען דאס בעזעצען פון די דאזיגע אמטען. אין צוזאמענהאנג אבער מיט'ן פאקט, וואס די דאזיגע דעציד ירענדע 13-טע שטי-מע קומט נישט פון קיין געוועלטען פרנס נאר פון רב, וועלכער געהט, אין איינקלאנג מיטן געזעץ, אריין אויטאמאטיש אין דער פערוואלטונג, הערט מען וועגן א ווערסיע לויט וועלכער די פערזאהן פון רב האט קיין שום השפעה נישט אויפ'ן אויסוואהל פון דער פרעזעסור אין דער פערוואלטונג און נאר ערשט דאן קומט זיין שטימע אין בעטראכט, ווען די פערוואלטונג איז שוין קאנסטיטואירט, ד"ה נאכדעם ווען די אמ-טען פון פרעזעס און וויצע-פרעזעס זענען שוין ענדגילטיג באזעצט, אלזא לויט דער דאזיגער ווערסיע, דארף זיך ביי דער וואהל פון פרעזעס און וויצע-פרעזעס פון דער פערוואלטונג, בעקומען אנ'אנדער בילד פון די כוחות-פערהעלטנישען, וואס וועט דערמאנען א ענליכע סיטואציע ווי ביי דער אויסוואל פון פרעזעס אין קהלה ראט. ד"ה, אז די דערמאנטע קאנדידאטען פון ביידע זייטען וועלן ביי אזא צושטאנד בעקומען אין בעסטען פאל צו א גלייכע צאהל שטימען: 6 אויף 6, ווייל דעמאלט וואלטען געווען בלויז 12 געוועהלטע פערוואלטונג'ס-מיטגלידער, פון וועלכע א העלפט שטימען וואלט געפאלען פאר די קאנדידאטען פון מזרחיש - ציוניסטישען בלאק און די צווייטע העלפט שטימען — פאר די קאנדידאטען פון דער סאציאליס-טישער פראקציע, בונד און „פועלי-ציון. אין אזא פאל וואלט פארגעקומען צום צווייטען מאהל דאס שפיעל פון א גורל.

קלאר איז אלזא דערפון, אז די פערזאן פון רב און זיינע רעכט אין געגעבענעם פאל, וואקסט אויס, צו ווערען דער ברע-נענדיגער שטרייט-פונקט אויפ'ן פארום פון דער קהלה בעת די וואהלען פון א פרעזעס מיט א וויצע פון דער פער-וואלטונג.

אין צוזאמענהאנג מיט דעם דאזיגען שטרייט-פונקט וועט זיין אינטערעסאנט צו דערמאנען. אז אזעלכע חלוקי-דעות האבען שוין געהאט א ארט אין יאהר 1931, און וועלכע זענען זיינער צייט אויפגעקלערט געווארען דורך דעם מיניס-טעריום פאר רעליגעזע ענינים.

שוין אין יאהר 1931 איז ענטשטאנען א מיינונג'ס-פערשידענהייט, צי דעם הרב טייטעלבוים אלס אויטאמאטישער מיטגליד פון דער פערוואלטונג, דיענט די רעכט צונעמען אנטייל אין די וואהלען פון א פרעזעס און וויצע-פרעזעס. דער ענין האט אזש אנגעשפארט אין דריי אינסטאנצען, אין דער סטאראסטווא, וואיעוואדסטווא און מיניסטעריום. די לעצטע, אין איהר צוגאב - רעסקריפט האט אנערקענט, אז די רבנים פון די נייע געשאפענע פערוואל-טונגען ביי די יודישע קהלות, האבן רעכט און זענען זאגאר מחויב צו בעטייליגען זיך אין די פרעזעסור-וואהלען פון דער פערוואלטונג צוזאמען מיט די אויסגע-וועלטע פרנסים. די מיניסטעריאלע אויפ-קלערונג אין דער פראגע האט דאן דער געוו. פערטרעטער פון סטאראסטא ד"ר שיצער צוגעשיקט צו דער דעמאלסדיגער גמינע - פערוואלטונג, וועלכע האט דער-נאך בעקומען א צווייטע מעלדונג, אין דעם זעלבען זין, פון דער סטאראסטווא.

אין רעזולטאט פון די אלע מעלדונ-גען און אויפקלערונגען האט הרב טיי-טעלבוים דאן בעקומען אנ'איינלאדונג פון דער דאמאלסדיגער קהלה-פערוואל-טונג, צו קומען אויף דער קאנסטיטואי-רונגס-זיצונג, וואס בעצוועקט דעם אויס-וואהל פון א פרעזעס און א וויצע-פרעזעס.

ס'איז זעהר כאראקטעריסטיש, וואס די היינטיגע ווערסיע צו דיסקוואליפי-צירען הרב טייטעלבוים צו בעטייליגען זיך אין די פרעזעסור-וואהלען פון דער פערוואלטונג, איז אנ'אויטענטישע אי-בער'חזר'ונג פון א פאל, וואס האט זיך אבגעשפיעלט אין דאדאם מיט 6 יאהר צוריק.

• • •

די גמינע האט שוין ארויסגעשיקט איינלאדונגען צו אלע דאזרעס פון דער פערוואלטונג, צו קומען אויף דער קאנ-סטיטואירענדער זיצונג, וואס קומט פאר איבערמארגען זונטאג, 6 אוונד.

ווי מען הערט, ווערן ארויסגעשטעלט אלס קאנדידאטען אויף פרעזעט און א וויצע, פון מזרחיש-ציוניסטישען בלאק, די ה"ה יונה זילבערבערג (פרעזעס) און מרדכי לייב פישמאן (וויצע).

די סאציאליסטישע פראקציע פון בונד און פ"צ שטעלט ארויס אויפ'ן אמט פון פרעזעס דעם ה' שטיינאוויטש, אדער דעם ה' פייגענבוים און אלס וויצע א פועל - ציוניסטישען ראטמאן, וועמענס נאמען ס'איז נאך נישט בעוויסט.

ווי אזוי א פאציענטין האט געוואלט שאנטאשירען א דאקטאר

וועניג זי האט ניט בעצאלט, האט זי אים בעשולדיגט אין אונמאראלישע אויפפירונג.

צום סקארושיסקער פרויען-דאקטאר לעאן יעפפעגאוו איז געקומען א פאצי-יענטין, די ארטיגע איינוואהנערין לוצי-יאנא אדאמסקא, אויף א גינעקאלאגישע בעהאנדלונג. דעם האנאראריום אין דער הויך פון 65 זל. האט די פאציענטין געדעקט מיט א וועקסל, אונטערגעשרי-בען פון איהר מאן, א באהן-ארבייטער.

ווען ס'איז געקומען דער טערמין פון צאהלען, איז דאס וועקסעל נעגאנ-גען צום פראטעסט, בעת וואס ס'האט זיך ארויסגעשטעלט, אז דעם מאנ'ס אונ-טערשריפט איז געווארען געפעלשט דורך זיין פרוי אדאמסקא. דער אבגענארטער דאקטאר האט אריינגעטראגן אנ'אנקלאגע אין דער פראקוראטור קיין ראדאם, וואו ס'איז היינטיגע וואך פארגעקומען דער פראצעס.

אין קרייז-געריכט איז די בעשולדיגטע לוציאנא אדאמסקא ארויס מיט רעווע-לאציעס, אז זי איז געפאלען א קרבן פון די נישט מאראלישע אינסטינקטען פון דאקטאר, וועלכער האט אין דער צייט פון דער וויזיט איהר געגעבען עפעס א מין נארקאטיק און זי אריינגע-לעגט אין בעט. ווען זי איז געווען בע-רוישט האט דער דאקטאר איהר גע-מאכט א נישט צוויי-דייטיגען פארשלאג. זי האט קאטעגאריש זיך אקעגענגע-שטעלט די פערלאנגען זיינע, אבער זייענדיג אזוי ווי צעמישט, האט זי בע-שטאנען אונטערצושרייבען א וועקסעל וואס האט געזאלט זיין א גווארנציע, אז זי וועט קומען א צווייט מאהל צום דאקטאר, צוליב בעקאנטע איהם צוועקן.

די בעשולדיגטע פערזיכערט, אז פאר'ן „זאביעג" האט זי דעם דאקטאר בע-צאהלט 25 זל. און דאס וועקסעל איז נאר געווען א „משכון", אז זי וועט בעזוכן פריוואט דעם דאקטאר, וועלכער וואהנט אליין.

די סענסאציאנעלע ערקלערונגען הא-בען געמאכט א שטארקען רושם אין געריכט'ס-זאהל.

ראס געריכט האט בעשלאסען אויס-צוהערען עדות און טעראדענט אבצו-ליידיגען דעם זאהל פון פובליקום. די ווייטערדיגע טהייל פון דער פערהאנד-לונג איז שוין פארטגעזעצט געווארען ביי פערמאכטע טהירען.

נאכ'ן עדות-פערהער האט דאס גע-ריכט אנערקענט, אז דאס סענסאציאנע-לע פערענטפערען זיך פון דער אדאמסקא איז נישט מעהר, ווי א ווילען זיך ארויס-צודרעהען פון דער בעשולדיגונג, און האט איהר פעראורטיילט אויף 10 חדשים תפיסה, אבלייגענדיג די שטראף אויף 3 יאהר.

דער פליה פון שעף פון דער פירמע „באטא" ארום דער וועלט.

דעם 6 סטיצען ה. י. איז ארויסגע-פלויגען פון זלין מיט'ן אעראפלאן „לא-קענד" אויף א רייזע ארום דער וועלט, דער שעף פון דער פירמע „באטא" ה' יאן באטא.

די רייזע האט א אויסשליסליכען האנדעלס-צוועק. דער ה' יאן באטא בעגלייט אין דער רייזע 4 בעאמטע פון דער פירמע, חוץ די מאנשאפט, וואס בעשטעהט אויך פון 4 פערזאנען. די רייזע נעמט ארום אלע קאנטינענטען חוץ אויסטראליע.

אין זיין געזעגנונג'ס-רעדע צו די אר-בייטער, האט דער שעף אונטערגעשטרא-כען, אז צוויי טויזענד מיליאן מענשען אויף דער וועלט, ארבייטען אויס נאר 900 מיליאן פאר שיך א יאהר. ס'איז דעריבער נישטא קיין רייד פון א איבער-פראדוקציע פון סחורה; ס'איז נאר דא א איבער - פראדוקציע פון — נויט, וועלכע שאפט קריגערייען און מחלוקת. ווער ס'וויל פיהרען א האנדעל מיט דער וועלט, דער קען נישט זיצען אונ-טער'ן אויבען. די צוקונפט פון וועלט-האנדעל ליגט אין פליה-וועזען. די אר-בייט און דער גענענזייטיגער אויסטויש פון גוטס, מוז זיין דער ציעל פון איינ-צעלנע יחידים און לענדער. אויב מען וועט אויפהערען דעם אויסטויש מיט סחורה, וועט מען אנהויבען זיך אויסטוישען מיט שראפנעלען.

דער שעף פון דער פירמע „באטא" האפט צו ערווערבען ווייטערדיגע ברייטע מערק.

נישט ווילענדיג קומט אויפ'ן געדאנק אז פוילען קאנסומירט אויך נאר $1\frac{1}{2}$ פאר שיך יעהרליך אויף א פערזאהן און טראץ דעם רעדט זיך ביי אונז וועגען א איבער-פראדוקציע, אנשטאט צו ריכ-טען די אנשטרענגונגען צום פונאנדער-בויען די האנדעלס-צווייג און צו זוכען עקספארט-מערק.

פון דער אלגעמיינער ציוניסטישער ארגאניזאציע.

קאמוניקאט.

פרייטאג דעם 22 ד. מ. 7 אז. אוו. קומט פאר אין לאקאל פון דער אלג. ציוניסטישער ארג. טראוגוטטא 55 א קא-לעקטיווער רעפעראט א. ד. ט. „אריענ-טאציע און לאנד פאליטיק" מיט דער בעטייליגונג פון די ח"ח מ. לוקסענבורג י. קירשענבוים, מ. גראנעק, ר. זיסקינד א. אנד.

קינפטיגען שבת דעם 30 ד. י. קומט פאר די יעהרליכע אלגעמיינע פערזאמ-לונג פון דער אלג. ציוניסטישער ארג. מיט דער בעטייליגונג פון פרעזידיום'ס מיטגליד פון צ. ק. אין ווארשא ח' אדוו. באריס אלאמיצקי.

צוליב דעם וואס די דערמאנטע אל-געמיינע פערזאמלונג איז די ערשטע, זייט דער ענטשטעהונג פון דער ראדא-מער אבטיילונג וועלט פערבאנד, האט זי ארויסגערופען א פערשטענדליכע פער-אינטערעסירונג צווישען איהרע מיטגלי-דער און סימפאטיקער.

בעקאנטמאכונג.

די רעיעלסטע — און פאלידסטע —
פארבעריי און כעמישע פראלני'ז

M. HEMPEL

Fabryka i centraia Staromiejska 7 tel. 23-42

די פיליאס פון מ. העמפעל זענען פאלגענדע:

Zeromskiego 36
Zeromskiego 37
Słowackiego 39
MALCZEWSKIEGO 8

נעמט אן כעמיש צו וואשען און צו פארבען:
מענער, דאמען און קינדער

קליידונג גאלאנטעריע

צו ביליגע פרייזן ווי אויך:
דיוואנעס, טישטיכער, גא-
בעלינען, גארדינען,
אבאזשורען, פוטערס א.ד.גל

וואשט אייער גארדע-
— ראב נאר ביי —
M. HEMPEL
ווייל אלץ קומט ארויס
פריש ניי, זויבער, ציכטיג
אז איהר וועט פשוט ניט
דערקענען און זיין זיכער,
ווי איהר וואלט דאס נאר
וואס געקויפט אין געשעפט.
קעלנער ווי ניי 15 גר

יודיש יונגעל צעשלאגעז געווארעז פוז א ארבייטער אין א יודישע פאבריק.

די יודישע פאבריקאנטען האבען דעם שלעגער בעזייטיגט פון דער ארבייט.

פאראכטאגען פרייטאג איז דער אנ-געשטעלטער פון דער פירמע אלעקסאנ-דער לאקס, (ושעראמסקי 9) דער 15 יעה-ריגער יאנקעל אינטערשטיין געגאנגען אויף דלוגא גאס ערלעדיגן א געשעפטליכע שליחות פון זיין שעף. אויף ראג דלוגא און שעראקא זעגען איהם אנטקעגענגע-קומען 4 נישט-יודישע יונגעלייט, פון וועלכע איינער האט זיך אנגערופען, אז דא געהט א יוד און מ'ברויך אים דער-ציילען א מעשה. גאך איידער יענער האט בעקומען די הסכמה פון זיינע דריי חברים, האט ער זיך נישט געזוימט און זיך געווארפען שלאגען אינטערסיי-גען, צובלוטיגענדיג איהם אין קאפ און פנים.

אבגעטוהן דאס „הומאניטארע" שטי-קעל ארבעט, האט די קאמפאניע אויף גיך אבגעצויגען. דאס יונגעל האט גע-מאכט א געוואלד, נאכלויפענדיג זיי, אבער חברה איז שנעל פערשוואונדען.

דער ביז בלוט-צושלאגענער יאנקעל אונטערשטיין, האט זיך דערמאנט, אז דער שלעגער איז אים בעקאנט. ווייל ער פלעגט קומען אין געשעפט אריין געשיקט פון דער יודישער אייזען-פאבריק האמער-שטיין, מידלער. ער איז אוועק צו די דערמאנטע יודישע פאבריקאנטען מיט'ן ה' מענדעל בלאכער, וועלכער איז גע-ווען אנ'עדות פון איבערפאל און זיי האבען דערצעהלט די גאנצע געשיכטע, וואס זייערס אנ'ארבייטער, וואס לעבט פון זיי, האט בעוויזען אבצודאנקען פאר דעם לוין פון זיינע יודישע ברויט-געבער

די ה"ה האמערשטיין און מידלער האבען צוגעזאגט צו פעראינטערעסירען זיך און געהייסען אונטערשטיינען קומען צומארגענס אין פאבריק, ווען די ארביי-טער וועלען זיין. צומארגענס האט אונ-טערשטיין צווישען אלע אנדערע ארביי-טער דערקענט דעם שלעגער, וועלכער האט זיך ארויסגעוויזן פאר יוזעף חלאז-לא פון גלובנא 40.

נאכ'ן אויספארשען און פעסטשטעלען דעם פאקט, האט ה' מידלער אבגעזאגט חלאזלאן פון דער ארבייט.

דער איצטיגער מצב אין פשיטיקער פראצעס.

פון ענדעקישען „דזיענניק נאראדאווי" נעהמען מיר פאלגענדע אינפארמאציעס וועגען איצטיגען מצב אין פשיטיקער פראצעס:

דער פראצעס איז נאכנישט דורכגע-גאנגען אלע געריכט'ס-אינסטאנצען. די אקטען פון פראצעס געפונען זיך נאך אין לובלינער אפעלאציע-געריכט, וואו די ריכטער שטעלען צונויף די מאטיוון פון אפעלאציע-אורטייל. פון די צעהן פשיטיקער קריסטען, וואס געפינען זיך אין תפיסה פון מערץ 1936 אין ראדאם, האט דאס לובלינער אפעלאציע געריכט בעשלאסען צו בעפרייען דעם יונגסטן, דעם 19-יעהריגען קאצפערסקי, וועגען וועמען די דאקטוירים האבען פעסטגע-שטעלט, אז ער ליידט אויף א הארץ-קראנקהייט,

קאצפערסקי איז אבגעזעסען 9 און א האלבען חודש אין תפיסה. עס איז בע-פרייט געווארען אויך יוזעף פיטלעווסקי וועלכער האט אויך אין לובלין בעקומען אנדערהאלבען יאהר תפיסה און איז אויך קראנק געווארען.

פון די קריסטליכע אנגעקלאגטע זע-נען נאך 8 פערבליבען אין תפיסה און וועלען פון דארט אנהויבען בעפרייט צו ווערען איז מערץ ה. י. די ראדאמער ענדעקישע אדוואקאטען האבען אין די תגאות בעזוכט די אנגעקלאגטע אין דער תפיסה,

דאס לובלינער אפעלאציע-געריכט העט שוין אין דער גאהנסטער צייט פערעפענטליכען די מאטיווען און דאן וועט דערלאנגט ווערען א קאסאציע אין העכסטען געריכט.

צוליב 22 קילא, וואס א קוה האט מעהר געוואויגען

כאראקטעריסטישער קוריאז צוליב'ן נייעם שחיטה=געזעץ

פון לאדז שרייבט מען אונז:

נעכטען האט אין באלוטער שעכט-הויז פאסירט פאלגענדער כאראקטעריס-טישער פאל. די צוויי יודישע קצבים שמואל דרייפוס און משה פרושינאווסקי וועלכע האבען קאנצעסיעס, האבן אריינ-געפיהרט א קיה צום שעכטען. ווען מ'האט די קיה ארויפגעשטעלט אויף דער וואג, האט דער וועטערינאר-דאק-טאר ערקלערט, אז ער וועט נישט לאזן שעכטען די קיה ווייל... די קיה וועגט מיט 22 קילא מעהר ווי ס'איז נאך געבי-ליבען אין קאנטיגענט אויפ'ן חודש יא-נואר פאר די צוויי דערמאנטע קצבים.

די קצבים האבען זיך אנגעהויבען צו בעטען ביים דאקטאר, אז ער זאל זיי דאך ערלויבען צו שעכטען די קיה און זיי זענען אפילו גרייט אוועקציגעבען די 22 קילא פלייש, וואס איז פערהאן אנ'איבערוואג. די קצבים האבען געגעבען צו פערשטעהן, אז זיי האבען אויסגע-געבען דאס גאנצע געלד אויף דער קיה, פערקויפען א לעבעדיגע טארען זיי נישט און אויף אנ'אנדערע האבען זיי נישט קיין געלד. אויב מ'וועט זיי נישט ערלויבען צו שעכטען די קיה וועט-לען זיי בלייבען איגגאנצען אהן פלייש ביז'ן 31 יאנואר.

ס'האט גארנישט געהאלפען. מ'האט נישט ערלויבט צו שעכטען די קוה. איצט האבען די קצבים צוויי ברירות: אדער אוועקשטעלען די קוה ביז'ן 1 פעברואר, געבען איהר צו פרעסען און דאן ערשט שעכטען, אדער די קוה איצט אויסהונגערען, אז זי זאל פערלירען 22 קילה און דעמאלס וועט זי זיין כשר פאר'ן קאנטינגענט אויפ'ן חודש יאנואר.

מיליאנען - ירושה פאר ראדאמער איינוואוינער.

דער פערשטארבענער ענגלישער מולטי מיליאנער, לארד בוטלער, האט געלאזט נאך זיך א סך יורשים. שמועסט מען טאקע, אז צווישען אנדערע יורשים, זאלען זיך אויך געפינען ראדאמער איינוואוינער. אזוי ווייזט מען אן אויף א גאנצע רייהע מענשען, וועלכע זאלען האבען א קרובה'שע פערבינדונג מיט'ן ענגלישען לארד. דאס זאלען זיין די ה"ה יעזשי גאמבראוויטש, ד"ר קעלעמ-קראוז, אדוו, לינדעמאן און נאך עטליכע פערזאהן.

די ירושה פון פערשטארבענעם לארד איז אזוי גרויס, אז יעדן די ראדאמער יורשים זאלען בעקומען א טויזענד חלק וואלט אויך אויסגעמאכט א דריי מיל-יאן זל.

די מסדה - פארשטעלונג אויפ'ן א"י - באזאר

(י. פ.)

די דינסטאג'דיגע פארשטעלונג פון „מסדה" אויפ'ן א"י באזאר, האט צוגע-צויגען א גרויסען עולם בעזוכער. די פרעקוועגץ איז געווען א פערשטענדלי-כע, ווייל דער אמאטאר-קרייז פון „מסדה" האט זיך קונה-שם געווען מיט זיינע אטראקציעס.

צו די געלונגסטע נומערן געהער אהן ספק די הומארעסקע „עמיגראציע און עוואקואציע" (גאלדבערג און קינצ-לער). עס האט זיך ארויסגעוויזען, אז אין דער יודישער שפראך איז די אויפ-פיהרונג מעהר פאלקסטימליכער. אין גענענטייל זענען די אנדערע נומערען („פאר דער קעניגליכע אויספארשונג-קאמיסיע". „דאס לעבען פון די אקא-דעמיקער א. א.) שוין געווען שוואך.

דער רעזשיסער ה' לאטטע וואלט בעדארפט לעגען מעהר אכט אויף דער יודישער פאלקסטימליכער זייט.

די טעקסטען פון ה' ראזענבערג (אגב נישט קאנדענסירט ווי געהעריג) וואלטען אין דער יודישער און אויך אין דער העברעאישער שפראך ארויסגעקומען פיעל בעסער.

דער אלגעמיינער איינדריק, וואס דאס פובליקום האט ארויסגעטראגען, איז גע-ווען אלענפאלס א בעפרידיגענדער.

מיטוואך האט דער פולק-ארקעסטער געגעבען א סימפאנישען קאנצערט. עס זענען אויסגעפיהרט געווארען א רייהע קינסטלערישע נומערען, צווישען וועלכע ס'האבען זיך אויך געפינען יורישע ווערק.

30 טויזענד זל. מאָהנט א פערזיכערטע
ביי די דאקטוירים פון דער „אובעזפיעטשאַלניע".

אין סקארזשיסק איז גוט בעקאַנט גע־ווען אלס שעהנהייט די פרוי פון בע־אַמטען פון דער ראקיעטען־פאבריק, אלפינא דאַמבראווסקאַ. זייענדיג די פרוי פון אַ בעאמטען איז זי אויך געווען א פערזיכערטע פון דער „אובעזפיעטשאַל־ניע" אין סקארושיסקאַ.

ענדע שיערפיען 1934 איז זי קראנק געוואָרען אויף די צעהן און איז אוועק אין דער אובעזפיעטשאלניע צו דער דענטיסטקע גאַנשיעוויטשאיוא אַרויסריי־סען דעם קראנקען צאהן.

די דאַקטאָרין האט איהר אבער ער־קלערט, אַז דער צאָהן איז נישט קראנק. זי האָט בלויז א דווישאַנטלע־ענטצינ־דונג און האָט געהייסען שווענקען דאָס מויל מיט קוואַס־באָרנע און צולעגען קאָמפרעסען פון הייס זאלץ אין זעקעלעך.

ווען עס איז איהר אַויף דעם צווייטען טאָג נישט בעסער געוואָרען איז זי ווידער אוועק צו דער דענטיסטקע און יענע האָט ערקלערט, אַז עס וואָלט בעסער געווען זיך צו בעראטען מיט א דאָקטאָר. דאָמבראַווסקאַ איז דאַן אַוועק צו דעם ד"ר ליסאָווסקי און דער האָט איהר געהייסען שווענקען דאָס מויל מיט שאַלוויא.

ווען דאָס האט אויך נישט געהאלפען איז די קראנקע אוועק צום הויפט־דאָק־טאר א ר ל י צ ק י, וועלכער האט נאָכ'ן בעטראכטען איהר, ערקלערט, אַז עס איז נישט קיין טראגעדיע; אז עס איז א געוועהנליכע ענטצינדונג פון דער בלאַנע־שלוזאווע.

ווען דער קראנקער איז געווארען ערגער, האט בעקומען 40 און 41 גראַד היץ און דערביי פערלוירען דאס בעוואוסטזיין האט מען ווידער גערופען ד"ר ארליצקי, וועלכער האט געזאגט, אַז עס פארמירט זיך ביי איהר אין אויער אין האלז א געשוויר און מען זאל ווע־לען ווערען ווייכער וועט ער זיי עפענען.

שפעטער איז צו דער קראנקער ארויס־גערופען געווארען א קאָנסיליום פון 2 דאקטוירים, וואס האבען געשטעלט א פרישע דיאגנאָז: אז דאס איז א מאַרך־ביין־ענטצינדונג.

עס האט זי נאָך שפעטער בעטראכט ד"ר קאָהאַן פון סקארזשיסק וועלכער האט פעסטגעשטעלט, אז מען ברויך מאכען אנ'אפערעציע און ער האָט אפילו גע־וואָלט אליין די אָפּעראציע דורכפיהרען אָבער דער מאן האָט ליבער איבערגעפיהרט זיין פרוי קיין ראדאם אין שפיטאל פון שוו. קאַזשימיעזש, וואו עס וועט זיך מיט איהר פעראינטערעסירט ד"ר וויט־קאָווסקי. במשך פון 2 חדשים האָט איר ד"ר וויטקאווסקי ג ע מ א כ ט 5 אָפּעראַציעס און אלע אונטער נארקאז.

דער קראַנקער איז געוואָרען ערגער און שטיקער ביינער האָבען איהר אנגעהוי־בען ארויספאלען צוליב די וויגדען.

עס איז שוין געווען אזוי שלעכט אז די קראנקע דאמבראווסקא איז אוועק צו זיך אהיים, געזעגענען מיט די קינ־דער. מ'האט זי ענדליך אוועקגעפיהרט קיין ווארשא אין דער סטאמאטאלאָגישער קליניק. האט מען דארט איינגעפונען, אז מ'האט שלעכט געהיילט, ווייל אַנשטאָט איהר צולעגען אייז, האט מען איהר געלעגט הייסע קאמפרעסען. מ'האָט זי אָפּגעראַטעוועט, אבער זי איז געבליבען א אייביגע קאליקע אָהן איין שטשענקע מיט א אויסגעדרעהט מויל. זי וועט שוין קיינמאהל נישט קענען קייען, וואס ברענגט צו אויסדאָרען דעם מאגען און קישקעס, און דאס ערנסטע, אז פון די אפעראציעס קען זי איצט נישט שלאפען ליגענדיגערהייט, נאר שלאפען מוז זי זיצענדיג, וואס אָיז די שרעקליכסטע זאך פאר דער אומגליקליכע קאלעקע.

דאמבראווסקא האט דערלאנגט א אנקלאגע אויף דער אובעזפיעטשאלניע אין סקארושיסק, אויף ד"ר יאן אָרליצקי ד"ר לורחיק און ד"ר זיגמונט וויטקאווסקי אין ראדאמער קרייז־געריכט, מאהנענדיג ענטשעדיגונג 30 טויזענד גילדען.

אלע תובע פון פרוי דאמבראמסקא וועט ארויסטרעטען אדוו. וועשטשינס־קי, אָלס פערטיידיגער פון דער סקאר־זשיסקער אובעזפיעפשאלניע וועט ארויס־טרעטען אָדוו. וואשילעווסקי באלעסלאוו

וועגען דעם רעזולטאט פון דעם סענ־סאציאָנעלען פראצעס וועלען מיר שריי־בען. אָר.

7 יודישע קצבים בעקומען קאָנצעסיעס.

די פראגע וועגען קאָנצעסיעס פאר די יודישע קצבים ווערט אין א שנעלען טעמפאָ ערלעדיגט אין דער וואָיעוואודסטווא.

היינטיגע וואָך האבען 7 ראַדאָמער יודישע קצבים בעקומען קאָנצעסיעס.

איבערמאָרגען זונטאָג 4 אזייגער נ. מ. קומט פאָר אין קצבים־צעך א קאָנ־פערענץ מיט דער בעטייליגונג פון אלע וויכטיגסטע אינסטיטוציעס אין אונ־זער שטאָדט, בכדי אויפצוקלערען די יודישע בעפעלקערונג די פאקטישע לאגע אין דער פלייש־בראנזשע אין ראדאָם.

צו דער קאָנפערענץ ווערען איינגע־לאדען פאָרשטעהער פון דער קהלה, סוחרים־פעראיין, קליינהענדלער־אָרגאני־זאציע, האנדווערקער־קלוב, יודישע ראטמענער און פון דער פרעסע.

געפינען דעם טויט אינטער די רעדער פון אַנ'אויטאָבוס

מאָנטאָג ארום 10 א זייגער אין דער פריה ווען דער אויטאָבוס, וואָס געהט פון ראדאָם קיין ווארשא, האָט זיך גע־פונען אויפ'ן וואָרשאווער שאָסע, א שטיקעל וועגס הינטער ראדאָם, איז אונטער די רעדער פון אויטאָבוס ארונ־טערגעפאָלען דעם 6־יעהריגער אַנטאָני ביאלעק פון בעקערמאַנס גאס 4.

דער אויטאָבוס איז געלאָפען מיט זיין נאָרמאַלע שנעלקייט ווי עס זעהען פאָר די פערקעהר־פאָרשריפטען, אָבער דאָס יונגעלע איז פלוצלינג ארויסגעש־פרונגען פון דער פיהר, וואָס האָט זיך געמיטען מיט'ן אויטאָבוס, און דאָן איז ער געפן אויף די אויסשטעלונגען עפי־נענדיג

באַקומען ... נעם מ... אין די גרעסטע שטעט ... אייראָפּ... און אי... תל אבי... (ארץ־ישראל)
פאדערט אין אלע אפטייקען אפטייק־סקלאַדען און פּער־פומעריעס
(NIE FARBA)
przywraca SIWYM WŁOSOM PIERWOTNY KOLOR
Fadryka Chemiczno - Kosmetyczna
„Pharmachemja,, Bydgoszcz.

ZAKŁAD KRAWIECKI
CH. GUTMANA
Radom ul: Focha 1 lub. Zeromskiego 33
przyjmuje zamówienia na ubiory z własnych i powierzonych materjałów. Ceny bardzo przystępne.
Robota solidna
Przyjdź i przekonaj się

קאַסע־בעריכט פון דער געזעל. „חינוך־ילדים"
פאַר'ן יאהר 1936

איינקונפט		אויסגאַבען	
סאַלדאָ אויפ'ן 1 סטיציען 1936	54 67	פערסאנאַל · פענסיעס	800. זל.
מיטגליד'ס · אָבצאָהל	787.64	דער דינערשאַפט	235. „
שטיצע פון אַמעריקא	1.288.20	דירה־געלד	354. „
פערשידענע	372.—	קינדער־ערנעהרונג	780.88 „
אימפרעזען	432.37	שול · הצטרכות'ען	100. „
		בעהייצונג	63. „
		קליידונג	300. „
		לאָקאל־רעמאנט	60. „
		אובעזפיעטשאלניע	242. „
	2.934.88		2.934.88 זל.

בודושעט = פרעלאמינאריום אויפ'ן יאהר 1937

איינקונפט		אויסגאַבען	
מיטגליד'ס־אָבצאָהל	700.	פערסאנאַל · פענסיעס	800. זל.
שטיצע פון אַמעריקאַ	1.200.	דינערשאַפט	235. „
פערשידענע	500.	דירה־געלד	355. „
אימפרעזען	600.	קינדער־ערנעהרונג	800. „
		קליידונג	410. „
		בעהייצונג	60. „
		שול־הצטרכות'ען	100. „
		אובעזפיעטשאַלניע	240. „
	3.000.		3.000. זל.

פראָטאָקאָל פון דער רעוויזיאָנס = קאָמיסיע.

איינצייטיג מיט דער אלגעמיינער פערזאמלונג פון „חינוך ילדים" וואָס איז פאָרגעקומען אין גרודזיען אין דער „עזרה", איז אויך פאָרגעשטעלט געוואָרען דער פראָטאָקאָל פון דער רעוויזיאָנס־קאָמיסיע, וועלכער לויטעט:

מיר, די מיטגלידער פון דער רעוויזיאנס־קאָמיסיע פון דער פילאַנטראָ־פישער געזעלשאַפט „חינוך־ילדים" זענען געקומען צו דער דאָקטאָראווא שענדעראָוויטש און האָבען דורכגעפיהרט א לוסטראציע אין די ביכער.

די ביכער זענען געפיהרט אָהן פערשלעפונג. יעדע הכנסה און הוצאה איז בערעכטיגט מיט אנ'ענטשפרעכענדען בעווייז און בייגעלעגטן דאָקומענט.

דער בעריכט נעמט אַרום א צייט־אָבשניט פון 1 ליסטאָפּאַד 1935 ביז'ן 20 גרודזיען 1936. די סאַלדאָ אויפן 20 גרודזיען 1936 בעטרעפט 803 זל. 78 גר.

די רעוויזיאָנס קאָמיסיע שטעלט א פאָרשלאָג צו בעשטעטיגן דעם קאַסע־בעריכט פאַר דער דערמאָנטער צייט, אויסדריקענדיג דער פערוואלטונג אנ'־אַבסאָלוטאָריום.

רעוויזיאנס · קאמיסיע

ראָדאָם 20 גרודזיען 1936

א דעלעגאציע ביים ה' פיאטר בעקערמאַן
מיט אַנ'אדרעס פון דער קהלה־פערוואלטונג און שפיטאַל־ראַט

צום ה' פיאָטר בעקערמאן קיין אָט־וואָצק איז געפאָהרען א דעלעגאציע פון די ה"ה: פרעזעס מ. דען, הרב קעס־טענבערג, ד"ר לעווי, אדוו. שטילער און אינזש. גאָלדבלום. די דעלעגאציע האָט איבערגעגעבען דעם ה' בעקערמאן אנ'אדרעס אין נאָמען פון דער קהלה און שפיטאָל־ראט. דער אדרעס איז אנ' אויסדרוק פון דאנק פאר דער נדיבות וואָס ה' בעקערמאן ווייזט ארויס פאר'ן יודישען שפיטאל און גלייכצייטיג אנ' אָנדענק־פערעהרונג פאר זיינע אבות, וואו האבען אזוי פיעל גוט'ס געטוהן פאר דער שטאָדט ראדאָם.

אין אדרעס ווערט דערמאָנט, אז אלס צייכען פון דאנק און פערעהרונג, ווערט בעשטימט דער זאל נומ. 1 פון שפיטאָל אויפ'ן נאָמען פון ר' סאנע בעקערמאן און מאיר מענדעלסאָהן; דער זאהל נומ. 2 אויפ'ן נאָמען פון ר' איטשעלע און אסתר פון די מענדעלסאָהנ'ס, ווי אויך אויפ'ן נאָמען פון ר' ראובן און יוליא פון די קראנגאלד'ס, בעקערמאנס; דער זאהל נומ. 3 אופ'ן נאָמען פון פיאָטר און זיין זוהן וויטאָלר בעקערמאן.

צווישען די אונטערשריפטען אויפ'ן אדרעס האָבען זיך חוץ די דערמאנטע ה"ה אויך געפינען די אונטערשריפטען פון די ה"ה יונה גאָלדבערג משה קלעפפיש אָלס מיטגלידער פון דער גמינע־פער־וואלטונג.

דער ה' פיאָטר בעקערמאן איז געווען גערירט פון דער הערליכער אנדענקונג פון יודישען ראדאם פאר די פערדינסטען פון זיין פאמיליע און האט געווינשען דעם שפיטאָל־ראט און די גמינע־פער־וואלטונג פרוכטבארע אַרבייט.

דער פּעראָורטיילטער איתמר גורפינקעל איז דורכ'ן לובלינער אפּעלאַציע = געריכט בעפרייט געוואָרען.

מיט עטליכע חדשים צוריק איז אין ראדאָמער קרייז-געריכט פאָרגעקומען א סענסאציאָנעלער פּראָצעס וועגען בעליידיגען דאָס פּוילישע פאלק. אלס בעשולדיקטער אין פראָצעס איז געשטאנען דער היגער מזרחיסטישער טהוער און הויז-אייגענטימער ה' איתמר גורפינקעל וועלכער איז בעשולדיקט געוואָרען אין דעם, אז ער האָט בעליידיגט דעם עלעקטראָווניע-בעאַמטען, וועלכער איז געקומען צו ציינעם א לאָקאָטאָר. גור-פינקעל האָט געזאָלט זאָגען צו איהם „דו פּוילישע חזיר". הגם אדוו. ויג. וואַשילעוווסקי האָט זיך בעמיהט אויפצוווייזן, אז גורפינקעל האָט נישט געקענט אזעלכע ווערטער זיך אויסדריקען אויפן אדרעס פון דעם אויבענדערמאָנטען בעאַמטען, האָט דאָך דאָס געריכט, אויפ'ן סמך פון עדות פעראורטיילט גורפינקלען אויף 3 חדשים ארעסט, אָפּלייגענדיג דאָס אויספיהרען די שטראָף אויף 3 יאָהר.

דער פעראורטיילטער גורפינקעל, זיי-סענדיג ביי זיך, אז מיט דעם אורטייל איז איהם געשעהן א גרויסע עולה, האָט בעלייגט א אַפּעלאַציע אין לובלין.

מיט עטליכע טעג צוריק איז דער פּראָצעס פאָרגעקומען אין לובלינער אַפּעלאַציע-געריכט. וואו דעם פעראורטיילטען האָט פערטיידיקט דער בעקאַנטער אידישער אדוו. לעווינסאָן.

דאָס געריכט, נעמענדיג צו קענטניס די בעווייזען פון אדוו. לעווינזאָהן, האָט דעם ה' גורפינקעל גענצליך בעפרייט. אר.

ציַיטווייליגע קהלה = פערוואלטונג אין ראדאָם.

קאסע = בעריכט

פון 1 ביז 31 גרודזיען 1936

הכנסה פאָזיציעס	זלאָטעס	סומע
1) עטאַט		
א. איינגעפלאָסען פאַר'ן יאָהר 1933	80.	
ב. „ „ „ 1934	178.	
ג. „ „ „ 1935	1.566.	
ד. „ „ „ 1936	7.385.	
ה. „ „ „ 1937 ac	500.	9.709.
2) שחיטה		
א. פון שחיטה בהמות	5.476.10	
ב. „ „ עופות	4.041.94	9.518.04
3) בית - החיים		
א. פאר קרקעות	841.	
ב. „ הצטרכותן	560.	
ג. „ מצבות	185.	1.586.
4) נישט פאָראויסגעזעהענע		67.55
5) סאָציאַלע פערזיכערונג		
א. אובעזפּיעטשאָלניע	397.36	
ב. איינקונפט-שטייער	425.21	822.57
6) איַיגענע - אקצעפּטען		
א. לויפענדע אקצעפּטען		
7) ראַבינאַט		
8) אדמיניסטראַציע		
9) שוהל און בית-מדרש		
א. פאַר שטעדט אין שוהל	611.33	
ב. „ „ אין בית המדרש	858.	
ג. „ עליות אין שוהל	64.	
ד. „ „ אין בית המדרש	334 68	1.868.01
10) חובות		
11) סובסידיעס און סאָצ. הילף		
12) פערשידענע		
13) אינוועסטיציעס		
		23.571,17
סאלדאָ פאַר פערגאַנגענעם מאָנאַט	— —	1.948.07
	צוזאַמען	25.519.24

הוצאות פאָזיציעס	זלאָטעס	סומע
עטאַט		
א. צוריקצאָהלונג פון עטאַט פון 1933	200.	
ב. פאַר אינקאַסאָ	68 11	268.11
שחיטה		
א. שחיטה-פענסיעס	4.874 32	
ב. פאַר שחיטה קאָנטראָל	125.	
ג. לוין פאר שמוגל שוחטים, פלאָמ. הייצ.	1.407.22	
ד. דרוקעס	96.	
ה. דירה געלד פון ש"ש אויף סקאר. ג.	50.	6 552.54
בית - החיים		
א. פענסיעס בית החיים פערסאָנאַל	894.	
ב. פערד-אויסהאַלטונג און שאָפע	140.82	
ג. אַנדערע הוצאות	61.50	1.096.32
נישט פאָראויסגעזעהענע		
א. פערשידענע נדבות	460.40	
ב. אַנדערע אויסגאַבען	1.103.18	1.563.58
סאָציאַלע - פערזיכערונג		
א. פאַר אובעזפּיעטשאָלניע		
ב. איינקונפט-שטייער		333.48
איַיגענע - אקצעפּטען		
א. אויסגעקויפטע אקצעפּטען		1.615.
ראַבינאַט		
א. ראבינאַט-פענסיעס	2.165.90	
ב. עירובין-אויסהאַלטונג	65.	2.230.90
אדמיניסטראַציע		
א. בעאַמטען-פענסיעס	1.453.45	
ב. דרוק זאַכען און שרייב-מאַטעריאַל	60.60	
ג. אנדערע אויסגאַבען	125.61	
ד. בעלייכטונג, בעהייצ. טעל. פאר 2 מ.	149.55	
ה. דירה - געלד	80.	1.869.21
שוהל און בית - מדרש		
א. חזניב פענסיעס און אנד. בעאַמטע	865.45	
ב. אנדערע אויסגאַבען	1.161.41	
ג. רעמאָנט	145.	
ד. שמשים פאַר אינק. פון עליות, שטעט	219.77	2.391.63
חובות		
א. פערלעגענע פענסיעס	1.034.47	
ב. אנדערע חובות	524.02	
ג. חיראָקען פון געוועזענע בעאַמטע	385.	
ד. אויסגעקויפטע פראטעסטען	764.80	2.708.29
סובסידיעס און סאָציאַלע - הילף		
א. תלמוד תורה	405.	
ב. פאָך-קורסען	400.	
ג. מושב זקנים	190.	995.
פערשידענע		
א. ציגזען פון דיסקאָנטאָ, פּראָטעסט-קאָסטען און אסעקוראציע פון געביידעס.	170.08	
ב. איבערגאַנג'ס קאָנטע	1.055.43	1.225.51
אינוועסטיציעס		
א. רעמאָנט אין שפּיטאָל	1.262.21	
ב. „ פון קלאָזעטן אויפ'ן שול-פּלאַץ	457.43	1.719.64
סאָלדאָ פון 37 1\1 באַאר 753.03 וועקס 200	— —	953.03
	צוזאַמען	25.519.24

דער

וואורקער רבי אין ראדאם.

קיין ראדאָם איז געקומען דער בעקאנטער וואורקער רבי, הרב הצדיק ר' מרדכי מנחם קאַליש שליט"ה אנ'אור-אייניקעל פון ר' יצחק וואורקער ז"ל און אנ'אייניקעל פון רבין ר' בינם'על פון ווארקע, וועלכער איז נפטר געוואָרען אין ארץ-ישראל.

דער היינטיגער וואורקער רבי ר' מרדכי מנחם אלס א בן - גדולים און וואָס צייכענט זיך אליין אויך אויס מיט גרויס צדקות, איז ארומגערינגעלט פון א סך חסידים, וואָס קומען צו איהם פון זעהר ווייט.

היינט שבת-צונאַכט און מאָרגען שבת ווערט דער וואורקער רבי פיהרען טיש ביים היגען בעוויסטען אינדוסטריעלער ר' ישראל ווערצהייזער אין זיין וואָהנונג טשאָרני 9 (מלאָדזאָנאָוו)

דער רבי פערבלייבט אין ראדאָם אויך די גאַנצע קומענדיגע וואָך און וועט זיך געפינען ביי ר' בינם'על שוחט שפּאַציר גאס 23.

פּשיטיקער ענדעק ווערט בעשולדיגט איז אומגעוואָרפן א יודישע פרוי

און אריינגעפּאַקען איהר אויף כח קאַרטאָפעל אין מויל.

צווישען די אַנדערע ענדעקעס, וועלכע האָבען געהוליעט אין פּשיטיק און אין די אומגעגענד דעם טרויעריגען 9-טען מערץ פ. י. איז אויך געוועזען דער בעקאַנטער פּשיטיקער ענדעק וולאַדיסלאַוו דוטקאָווסקי.

דוטקאָווסקי, צוקלויבענדיג זיך א קאָמפּאַניע פון חברים, האָט יענעם טאָג גענומען האַקען שויבען און שלאָגען אידען אין פּשיטיק און קאַשעוויסקא וואָלא.

דוטקאָווסקי האָט נעמליך גענומען אַנטייל אין צעשלאָגען דעם קאָפ מיט שטעקענס דעם פּשיטיקער איד לייבוש טויבער. דערנאָך איז ער אוועק אין דאָרף קאַשעוויסקאָ וואָלא, וואו ער האָט אויסגעהאַקט די שויבען ביי מרדכי באָרענשטיין און אומגעוואָרפען אויף די ערד זיין פרוי רבקה באָרענשטיין און איהר מיט כח אריינגעפּאַקט קאַרטאָפעל אין מויל.

פאר די „מעשים טובים" זיינע איז דוטקאָווסקי געשטעלט געוואָרען פאַר'ן ראַדאָמער קרייז-געריכט.

מחמת דעם וואס אלס בעשולדיגונג'ס עדות האָבען זיך נישט געשטעלט מרדכי און רבקה באָרענשטיין, האָט זיי דאָס געריכט בעשטראָפט מיט 20 גילדען גושיוונע יעדען פון זיי און צוליב דעם איז דער פּראָצעס פון דעם בעקאַנטען ענדעק דוטקאָווסקי אָפּגעלעגט געוואָרען אויף אנ'אַנדערען טערמין.

דוטקאָווסקין האָט פערטיידיקט אדוו. זדזשיטאָוויעצקי. אָר.

Kino CZARY

גרויסער פערדאָפּעלטער פּראָגראַם!

1. א ערשטקלאַסיגער פילם

ZAPOMNIANA SYMFONIA

2. א שטאַרקער רוסישער פילם

ZŁOTE JEZIORO

KINO APOLLO

שבת 3 אז. זונטאג 12 און 1^{45}
א שטארקע חיזיע פון צוקונפט

ROK 2000

שויז מאנטאג!

Szarża lekkiej brygady

מיט׳ן בּקאנטען פון פילם
„קאפּיטאן בלאד"
עררא׳ל פלין

KINO APOLLO

נאר ביז זונטאג איינשליסליך!
א שענע לעבענס - דראמע

ICH TROJE

מיט די בּעריהמטע ארטיסטען
מירים האפּקינז
מארל אבּעראן

איבּער׳ן פּראגראם:
קלאנג-צוגאבּען און פּ.א.ט.

Wkrótce ukażą się w sprzedaży opatentowane gilzy do papierosów

„RENOMA"

w pudełku - futerale

fabryki: **E. PASCHALSKI i S-ka**

FABRYKA FORNIEROW
i DYKT

I. M. Leslau i S-wie

Spółka Firmowa
w Radomiu.

„STYL"

פּריערהאנגען,
קאפּעס, ראלעטען, א. ד. גל.
= צו בעקומען =
ראדאם מ. רעיא 23 (פריהער שפּאציר גאס)
פּרייזען צוגענגליכע

„Kto chce długo żyć
powinien się w wannach **ADLERA** myć".

צו דער ראדאמער בּעפעלקערונג!
די לאנג - יעהריגע און גוט - בּעקאנטע
אדלערס וואננעס וואפל 5
זענען אפען יעדען טאג.
סאלידע בּעהאנדלונג. צוגענגליכע פּרייזען.
קומט און איבּערצייגט אייך!

ST. FELCZER

S. CYMERMAN

ul. Zeromskiego 3 tel. 12=80

udziela pomocy
w dzien i w nocy
stale swieże pijawki

Najlepsze, najmilsze i najtańsze
prezenty dla rodziny i przyjaciół
to

**kuchenki żelazka
grzejniki do rurek,
poduszki i inne.**

Do nabycia na dogodnych warunkach
w Radomskiem Towarzystwie Elektrycznem
Sp. Akc. w Radomiu
ul. Traugutta 53

פארבּערײַ
כעמישע פּראלניע און וועש

M. CICHOŃ

Centrala: RADOM, Rwańska 23.
Filje: RADOM, Słowackiego 25
„ SKARŻYSKO Staszyca 18
„ Wierzbnik Starachowicka 36

רעעלע ארבּייט!
קעלנער צו 15 גר.

נעמט אן צו וואשען: מענער, דאמען און קינדער-קליידונג
נעמט אויך אן צו פּיצען:
פוטערנע קורטקעס, קאפּעלושן, הענטשקעס,
פּלוש, סאמעט, מעבּעל - גאבּעלין און דיוואנען.

Jedynie

IDEAL JAWA

z DZWONKIEM
jest prawdziwą opatentowaną domieszką do kawy z aromatem czekoladowym.

Kino ADRIA

שבת דעם 23 - טן 12 און 2 אז.
זונטאג דעם 24 טן 12 און 2 אז.
פריהמארגעז - פילמעז
צו בּיליגע פּרייזען

„JEGO WIELKA MIŁOSC"

נאר בּיז זונטאג איינשל.

Kino ADRIA

די שענסטע פילם - אפּערעטקע א. נ.

„Cissy"

אין דער הויפּטראל די בּעריהמטע ווינערין גרעטע מור

אויף דער סצענע:
אויפטריטען פון דובּראווינ׳ס
בּאלאלאיקא = ארקעסטער

TARYFA OGŁ.: Na 1-szej stronie 1 mm 1 szp. 40 gr.
w tekscie 1 mm 1 szp. 60 gr.
na ostatnie stron. 1 mm 1 szp. 25 gr.

1-sza i ostatnia strona liczą 8 szpalt.

אבּאנאמענטס פּרייז: פאר׳ן הויז אין פוילען 1 זלאט
אין פראנקרייך, בעלגיען 4 פראנק
אין אנדערע לענדער 30 סענט

Redaktor i Wydawca CH. M. HERC. tel. 15-18 טעל. Wydawnictwo „Radomer Kielcer Leben" Radom szwarlikowska 20